

Répoštev,

duh v Krkonoških goráh.

Pravljica,

nemški spisal

J. K. A. Musäus.

Četrtri, popravljeni natis.

V Ljubljani.

Založil in prodaja Janez Giontini.

1889.

34057

Répoštev.

Na hribih Sudetskih je prebival pred več sto in sto leti zeló sloveči gorski duh, Répoštev imenovan, po katerem so Krkonoške goré dalječ slovele. Ta prvak duhov sicer ni imel na vrhu zemlje velikega posestva; le malo ur obhoda je obsezalo in z gorami je bilo obdano. Dva mogočna soseda sta delila žnjim to posestvo. Pa ne globoko pod rodovitnim zemeljskim površjem se je začenjalo njemu lastno kraljestvo, ktereга mu ni mogel nihče vzeti, in je sezalo čez osem sto milj v globočino, do srede zemlje. Včasi se je zljubilo podzemeljskemu kralju, prehoditi svoje obširne dežele v globočini, ogledati neskončne zaklade žlahtnih rud, obiskati rudarje in naganjati jih k delu, nekaj zato, da je ogenj ustavil sredi zemlje s trdnimi jezovi, nekaj pa, da je oplodil gluho kamenje z žlahtnimi rudami in je premenil v dragocene kovine. Včasi je odložil vse podzemeljske skrbi, šel je vrh zemlje in je gospodaril ondi v Krkonoših, uganjal ondi svoje marnje z ljudmi, kakor vesel preširnež, in da se more enkrat prav po volji nasmijati, svojega soseda do smrti šegače.

Oče Répoštev, veste kaj, je posebna glava, muhast, vihravast, surov, bahast, napuhnjen, ohol, nestanoviten; danes goreč prijatelj, jutri tuj in mrzel; včasih dobrega, plemenitega srca in občutljiv; a včasih tudi nedosleden, babast, pa tudi moder, dostikrat mehek in trd ob enem kakor jajce, ki v vrelo vodo pade, zvit in resničen, trmast in šibek, kakor mu reč ravno k srci gré.

Davno, davno, predno so Jafetovi sinovi tako daleč razširili se, da so ta kraj obdelali, je že Répoštev v samotnih hribih gospodaril, medvede in túre dražil, da so se med seboj napadali in béli, ali pa je sè strašnim hrumom plašil divjad, da je s strmega pečevja v globoko dolino poskakala. Ko se je tega naveličal, šel je spet po svoji poti v podzemeljsko deželo in ondi prebival več sto let, dokler ga ni mikalo na solnce podati in veseliti se lepega stvarjenja na zemlji. Kako se je čudil, ko je nekdanj, vrnivši se, s sneženih temen Krkonošev gledajoč, ves kraj premenjen videl! Temni, gosti gozdi bili so posekani in v rodovitno polje predelani, kjer je bogato žito rastlo. Med cvetočim sadnim drevjem so stale vasi in s slamo pokrite hiše, iz katerih se je dim valil v oblake. Tu in tam je stal posamen trden tabor na strmem hribu zemlji v varstvo; na cvetnih tratah so se pasle ovce in goveda, iz zelenih logov pa se je slišalo milo petje veselih ptičic.

Ker se mu je vse novo in lepo zdelo, je bil gospodar tega kraja tako vesel, da se ni hudoval

nad prebivalci, ki so tukaj brez njegovega privo-
ljenja gospodarili. Pustil jih je v miru, kakor dobro-
srčen hišen gospodar pusti priljudno lastovko ali
pa sitnega vrabca pod svojo streho. Mikalo ga je
še celó, z ljudmi seznaniti se, spoznavati njih značaj
in navade ter žnjimi pečati se. Vzel je podobo trd-
nega ratarja nase in se vdinjal pri prvem kmetu.
Vse, kar je počel, se je dobro posrečilo njegovim
rokam, in slovel je kmalu kot najboljši hlapec v
celi vasi. Pa njegov gospodar je bil zapravljivec,
ki je vse pognal, kar je zvesti hlapec zaslužil, ter
mu njegov trud in delo slabo plačeval. Zato ga je
zapustil in šel k njegovemu sosedu, kateri mu je iz-
ročil svojo drobnico. To je pridno pasel, gonil na
strme goré in v puščobne kraje, kjer so zdrava
zelišča rastla. Tudi drobnica se je dobro redila
in množila. Nobena ovca ni padla čez skale in se
ubila, nobene ni volk raztrgal. Njegov gospodar
pa je bil samopašen stiskač, ki svojemu zvestemu
hlapcu ni dal plačila, kakeršno mu je šlo; skrije
mu celo najboljšega ovna iz hleva, samo da mu
je prikратil plačo. Zavoljo tega mu je ušel in od-
slej služil pri županu kot véliki hlapec. Bil je tu
strah tatov in pravičen sodnik. Župan pa je bil
nepošten mož, ki je pravico z nogami teptal, sodil,
kakor se mu je ravno zazdelo, in postave je zani-
čeval. Ker pa Répoštev ni hotel krivici služiti, dal
je županu slovo, a ta ga je v ječo zaprl, iz ktere
je pa po navadni poti duhov, pri ključanici, ušel.

Prva ta poskušnja ni mogla mu vneti ljubezni do ljudi. Vrnil se je ves nevoljen v svoj kameniti grad, od koder je videl lepo polje, ktero so človeške roke tako olepšale; čudil se je, da je mati narava s predobrotljivimi rokami delila svoje darove tako nehvaležnim stvarjem. A vendar se je podal še jedenkrat v dolino med ljudi ter pazil nanje v grmih in za ploti. Kar ugleda tukaj lepo deklico in okrog nje so se igrale tovarsice, nabiraje po lepi trati krasnih cvetic in zajemaje vodo iz bistrega potoka, ki je svoje valčke v prijeten jerin drvil. Smijale in radovala so se tu v svoji nedolžnosti poleg svoje gospodičine. To videti, je Répoštevica ganilo in pozabil je, da je duh; družega si zdaj ni želel, kakor biti človek.

Mislil in mislil je, kako bi prav naredil, da bi svoj namen dosegel, pa nikakor mu niso sli njegovi naklepi po sreči. Premenil se je zdaj v črnega krokarja, ki je vrh drevesa zletel, da bi svoje oči pasel na lepoti devic. Pa te si ni dobro izmislil. Vidil je in občutil vse le kakor krokar, pa kmalu si je pomagal. Zletel je krokar v grmovje, kjer se je v lepega mladeniča premenil. To je bila prava pot, po kateri bi bil mogel svoj namen doseči. Vendar ga je nekaj zadrževalo, da ni mogel neki devici približati se ali skozi goščavo nanjo planiti. Zala devica je bila hči mogočnega kralja, kateri je takrat v tistih krajih vladal. Navado je imela, sprehajati se s svojimi tovaršicami v logih in grmovji, cvet-

lice in dišeča zelišča nabirati ali pa za svojega očeta jerbašček jagod nabirati in, če je bilo vroče, pri slapu potoka hladiti se. Odsihdob je bilo srce našega duha na ono mesto kakor priraščeno; pričakoval je vsak dan nepotrpežljivo, kdaj bo mična družina prišla.

Dolgo se mu niso želje izpolnile. Pa nekoč opoldne, ko je bilo silno vroče, so prišle device zopet v hlad k slapu. Kako so se čudile, ko so videle ono mesto vse predrugačeno. Sive skale so bile premenjene v mramor in beloblesteče stebre. Voda ni več v divjih valovih hitela s strmega pečevja, temveč počasi in prijetno šumljaje je tekla v širok mramorov jerin, iz kterega srede je bister curek kvišku švigal in kot gost dež padal zopet nazaj, zaganjan od rahle sape zdaj na to, zdaj na ono stran. Marjetice, podlesk in potočnice so rastle ob kraji, rože in druge lepe dušečke so cve tele med njimi. Na levi in na desni je peljala gladka pot v kaj lepo otolino, ktero so oklepale stene pisanih rud in svetlega kamenja, tako da se je vse lesketalo. Na mnogih mizicah so bile pripravljene sladčice; samo pogled nanje je že oči razveselil.

Gospodičina je obstala in tiho čudeč se gledala, ker ni vedela, ali bi si upala stopiti v ta lep kraj ali bežala. Ker je bila tudi hči Evinega rodu, se ni mogla zdržati, vse ogledati in jedi pokusiti, ki so na mizicah stale, kakor nalašč zanjo pripravljene. Ko je s svojimi tovaršicami dosti naveselila

in nagledala se, mikalo jo je, pri jerínu ohladiti se. Ukazala je svojim tovaršicam pri nji ostati, da bi se ji v glavi ne zvrtilo in da bi v vodo ne padla.

Komaj se približa jerínu, kar ji spodleti in pade vanj. Bistra in prej mirna voda zaganja se zdaj v penečih valovih, in preden so mogle tovaršice priteči ter rumene lasé svoje gospodičine zagrabit, jo je že voda vzela. Glasno so jokale prestrašene deklice, ko je tako spred njih oči zginila. Roke so vile in vile, zamán Boga prosile, da bi se je vsmilil. Nobena se ni upala skočiti za njo, razen Brimhilde, ktera je v vodnjak skočila in sklenila, znjo umreti, če bi je ne rešila. Pa plavala je kakor slama vrh vode, in nikakor ji ni bilo moč, utopiti se. Druzega jim ni ostalo, kakor kralju povedati, kaj je zadelo njegovo hčerko. Jokaje so ga srečale žalostne device, ko je s svojimi služabniki ravno v gozd šel. Kralj si je raztrgal v svoji žalosti obleko, vzal krono z glave, zakril svoje obličje v škrlatasti plašč, zdihoval in objokoval svojo zalo hčerko.

Ko je svojo prvo žalost prestal, si je potolažil svoje srce in hitel sam na nesrečno mesto gledat. Pa vsa lepota je zginila. Narava je bila tako divja kakor poprej. Ni je bilo več oline, ne mramornatega jerína, ne rož, ne družih cvetlic. Sreča, da kralj ni mislil, da bi mu bil kak divji vitez hčerko speljal, kar se je oni čas večkrat v njegovi deželi zgodilo. O devicah pa niso mogli ne s hudim ne z dobrim zvedeti, kako se je zgodilo, da je princesinja

zginila. Verjel jim je, kakor so mu povedale, dasi-ravno ni bila resnica, in mislil je, da je mogel Vodán ali kak drug duh v to reč zapleten biti. Na lov je šel, in kmalu si je žalost izbil iz srca, kakor marsikdo, ki se družega ne boji, nego izgubiti svoje bogastvo.

Med tem se je zala Ema pri svojem duhu prav dobro imela. Po podzemeljski poti jo je peljal v kaj lepo poslopje, ki je bilo tako krasno, da je bil dvor njenega očeta senca mimo tega. Ko je zopet nekoliko k moči prišla, videla je, da je na mehki blazini, oblečena v rudečo svilenko obleko, prepasana z lepim višnjevimi pasom. Mlad mož lepe postave je stal pri nji in se ji je kaj sladko dobrikal. Veseli duh ji potem razodene, kdo da je, da ima podzemeljsko kraljestvo, in jo pelje skozi vse lepote in bogastva. Grad je na treh straneh obdajal silno lep vrt, kar je bilo gospici jako všeč; kamor je obrnila svoj pogled, povsod so ji vonjale krasne cvetice naproti, in po vejah senčnatih dreves so se zibali krilati pevci, žgoleči milodoneče pesmice. Drevje je bilo polno rudečega, pozlačenege sadja, kakersnega na zemlji nikjer ni videla. Sprehajala sta se po hladnih stezicah, včasih v vzhajajočo luno pogledovaje, in duh ji je nabiral dišečih cvetlic ter veneče vedno nadomestoval z drugimi še krasnejšimi. Njegove oči so bile samo v njo vprte, njegovi ušesi ste poslušali samo mile glase njenih ust. Govoril je vse kakor méd sladko. Nikoli še ni imel tako srečnega življenja.

A zali Emi ni bilo tako pri srci. Neka otožnost ji je temnila čelo; tiha žalost in neko koprnenje je dosti razodevalo, da goji v svojem srci skrivne želje, ktere se z njegovimi ne vjemajo. To je kmalu spoznal in prizadeval si je, s prilizovanjem pregnati ji otožnost ter jo razveseliti. Mislil si je, človek je priljudna žival, kakor bučela. Lepa devica se dolgočasi. Znabiti, da sta mož in žena s časom mrtva družba; komu hoče žena potožiti svoje želje, za katere se možje ne zanimajo? komu svoj lišp razkladati? s kom zastran njih posvetovati se, s čim samoljubnost rediti? Vsaj še prva žena s svojim dolgočasnim možem v raji ni mogla dolgo prestajati, zato si je kačo vzela v družbo. Smuk! jo pomeri na polje, naruje ondi repe, jo položi v lepo pleten košek in jo nese lepi Emi, ki je samotno v senci rože pulila.

«Najlepša vseh hčerá zemlje,» jo ogovori duh, «preženi vso žalost iz svojega srca in odpri ga sladkemu veselju. Več ne boš v samoti žalovala. V tem košku je vse, kar potrebuješ, da ti bo sedanje bivališče prijetno. Na, vzemi to pisano paličico in dotakni se žnjo sadeža, ki je v košku, in daj mu podobo, kterokoli si izvoliš.»

Potem je pustil princesinjo samo in nič ni odlašala, s paličico storiti, kakor ji je duh rekel. «Brimhilda! ljuba Brimhilda!» je rekla, «pridi!» in Brimhilda je stala pred njo, objela kolena svoje gospodinje in močila s solzami veselja njene roke. Objemala jo

je, kakor je sicer navado imela. To vse se je Emi tako popolno in istinito zdelo, da sama ni vedela, ali se ji le sanja. Vdala se je vsa veselji, da je le svojo preljubo tovaršico pri sebi zopet imela. Za roko jo držaje se je sprehajala žnjo po vrtu, kazala ji je njega lepote in trgala zlatih jabolk z dreves.

Potem je peljala svojo prijateljico po vseh grajskih sobah do skrinje, kjer je imela svoja krasna oblačila. Tu ste ostali zamišljeni v pregledovanji do solnčnega zahoda. Vse rute, pasove, uhane ste pregledali. Brimhilda je vedela tukaj tako obnašati se ter razodevati toliko dobrega okusa v volitvi in uredovanji ženskega lišpa, da bi ji nihče ne bil mogel časti vzeti, da je cvet ženskega spola.

Duh, ki je vse skrivaj od daleč opazoval, je v veselji plaval, da je tako dobro žensko srce našel, in veselil se je, da mu je šlo spoznavanje ljudi tako spod rok. Lepa Ema se mu je zdela krasnejša, prijaznejša in veselejša kakor kdaj! Vsako repo, kolikor jih je še imela, je brez odloga oživila s čudno paličico. Dala jim je podobo devic, ktere so ji prejšnje dni stregle, in ker ste ji še dve repi ostali, premenila je eno v silno lepo in prijazno mačko, drugo pa v majhnega psička. Napravila si je zdaj zopet svoje gospodinjstvo, odkazala opravke vsaki svojih služabnic in nikoli še ni bilo videti lepšega gospodinjstva. Posli so stregli gospodinji po njenih željah, ubogali so na migljaj in voljno storili, kar jim je

bilo rečeno. Nekaj tednov je uživala to veselje čisto in v polni meri. Ples, petje in godba, vse je prijetno vrstilo se od jutra do večera. Samo to je opazila princesinja čez nekaj časa, da lica njenih tovaršic nekako obledujejo. Zrcalo na steni ji je povedalo, da samo njeno obličje še kakor roža cvete, ko so bile Brimhilda in druge device velim cveticam podobne. Pa rekle so ji vse, da se dobro počutijo, in radodarni duh jim tudi ni dal stradati, a vendar so od dné do dné bolj medlele. Življenja in delavnosti je bilo manj in manj v njih, in tudi ogenj mladosti je ugaševal.

Ko je princesinja jasnega jutra veselo v svojo stanico stopila, se je silno vstrašila, ko je kup starih žen ob palicah in bergljah hodečih zagledala, ki so ji tresoč se naproti prišle, nadušljive so vedno kašljale in bile so tako nabogljene, da so komaj stale na nogah.

Njen psiček je vse štiri od sebe molil, in mucka je komaj še mogla vlačiti se po tleh.

Plašna steče princesinja iz stanice pred vrata, zapustivši gnjusobno tovaršijo, in kliče glasno duha, kateri je kmalu ves ponižen pred njo prišel.

«Hudobni duh,» ga je nagovorila jezno, «zakaj mi ne privoščiš jedinega veselja mojega življenja, senc mojih nekdanjih tovaršic? Ali ne zadostuje uže samotni kraj, da me umori, ali mar hočeš še hišo starih bab tu napraviti? V tem hipu daj mojim kršencam mladost in lepo postavo nazaj, če ne,

te bo zadel ves moj srd in moje zaničevanje.» — «Najlepša vseh zemeljskih hčera,» ji reče duh na to, «ne jezi se preveč; vse, kar je v moji oblasti, je v tvojih rokah, samo tega ne tirjaj od mene, česar mi ni mogoče. Narava mi je podložna, a njenih večno enakih zakonov mi ni moč predrugačiti. Dokler je bilo življenje v repah, bilo ti je mogoče, s paličico po svoji volji žnjimi delati. Pa usušile so se in duh življenja je iz njih izginil. Toda to te naj ne žali, preljuba; v drugo napolnjen košek more vse spet dobro storiti; vse podobe moreš spet imeti, katerih si boš želela. Daj zdaj materi naravi njene darove nazaj, ki so ti toliko veselja delali; zvonaj na vrtu na veliki trati bodeš družbo boljšo dobila.»

Duh gré od nje in gospodičina vzame svojo pisano paličico v roko, dotakne se žnjo starih žená in stori ž njimi, kakor otroci navadno delajo, kedar se svoje igrače naveličajo. Na gnoj jih je zmetala in mislila ni več nanje.

Ročno je stekla čez zeleno trato, prejeti znova napolnjen košek, ktereга pa nikjer ni bilo najti. Gori in doli je hodila po vrtu, pridno oziraje se, pa nikjer se ni hotel košek prikazati. Pri brajdi ji pride duh naproti, a takoj je mogla spoznati, da mu nekaj prav ni. «Goljufal si me,» mu je rekla, «kje je košek ostal? Celó uro ga že iščem, pa zastonj.» — «Kraljica mojega srca,» odgovori duh, «ali mi bodeš mojo bedost odpustila? Več sem ob-

ljubil, nego morem storiti. Po deželi sem hodil in repe iskal, pa davno so jo že pospravili in v temnih hramih véne. Polje žaljuje; v dolini je zima, samo tvoja navzočnost je tu ohranila pomlad, in koder se ti sprehajaš, rastejo cvetlice. Potrpi le še tri mesece, potem ti ne bo nikoli priložnosti manjkalo, kratkočasiti se s svojimi družicami.»

Predno je duh nehal govoriti, mu je princesinja nevoljno obrnila hrbet in šla v svojo stano, ne da bi mu bila kaj odgovorila. On pa se odpravi v bližnje mesto, in gospôsko napravljen kupi osla, kterega je natovoril s težkimi vrečami, napolnjenimi z repnim semenom, s katerim je silno veliko njivo obsejal. Postavil je enega svojih sužnjih duhov za čuvaja ter mu ukazal, zakuriti pod zemljo, da bi vsejano seme od zdolej gorkoto dobivalo in hitro raslo.

Repa se je kaj lepo razvijala in v kratkem obilo pridelka obetala. Princesinja Ema je šla vsak dan na polje, ktero ogledovati jo je bolj veselilo, kakor zlata jabolka na drevji. Pa nevolja ji je temnila mile oči; najrajše je bila v gostem smerečji pri majhnem viru, v kterega je cvetlice metala. Duh kmalu izprevidi, da mu z vsem njegovim prilizovanjem in prizadevanjem nikakor ni môči, omečiti ji srcá. Vender se njegova trdna potrpežljivost ni utrudila, točno spolniti ji vsako njenih željá, samo da bi ji srce zopet omečil in vtolažil. V svoji neskušnosti si je domišljeval, da morajo vse težave,

na ktere je zadeval v svojem hrepenjenji, imeti svoj vir kje na zemlji, kajti spoznal je dobro, da ima tudi ta opora nekaj mičnega in da je pripravna, povečati še njegovo prihodno veselje. Pa novinec v poznanji ljudi ni slutil pravega uzroka te opornosti svoje ljube. Mislil je, da je njeno srce tako prosto, kakor njegovo, in da gre po vsej pravici njemu, ker ga je on prvi v last vzel.

Pa to je bila velika zmota.

Mlad sosed na reki Odri, knez Ratibor, je srce lepe Eme že davno zase vnel. Ratibor in Ema sta bila že blizu poroke; pa mahoma zgine nevesta. Ko je to zvedel, zblaznil je skoraj Ratibor. Zapustil je svoj grad, klatil se ljudi ogibajoč se po gozdih, tožil svojo nesrečo skalovji in se sploh tako vedel, kakor človek, kateremu je ljubezen srce osmodila. Zvesta Ema je med tem v svoji krasni ječi zdihovala in žalovala, a brzdala je goreča čutila svojega srca tako stanovitno, da se duh ni zavedal, kakošne nakane ima v mislih proti njemu. Dolgo že je mislila in mislila, kako bi ga prevarila in rešila se zoprne ječe. Ko je več noči prečula, si je eno izmislila, ktera se ji je dobro sponesla.

Pomlad se je vrnila v gorate doline, duh je dal podzemeljski ogenj pogasiti, in repa, ki je tudi po zimi lepo rastla, je dozorela. Prebrisana Ema je vsak dan ktero izruvala in poskušala, dati ji vsaktero podobo po svoji volji in si tako veselje delati. Premenila je necega dne majhno repo v bu-

čelo, da bi jo poslala pozvedet, kako je njenemu ljubčeku. «Letaj, letaj, ljuba bučelica,» je rekla, «proti solnčnemu vzhodu k Ratiboru, deželnemu knezu, in šumljaj mu na uho, da Ema še zanj živi, a da je sužinja knezu duhov, ki v hribih prebiva, in — prinesi mi novic od njega.»

Bučelica je takoj zletela s prsta princesinje, kamor ji je bilo rečeno. Pa komaj odleti, piči jo požrešna lastovka gospodičini v žalost. Potem je naredila s paličico muho, in jo poučila, rekoč: «Letaj, letaj, mala muha, čez gore k Ratiboru, deželnemu knezu, in pošepni mu na ušesi, kako da zvesta Ema hrepeni, da bi je rešil s svojo močno roko.»

Muha je zletela brzih perút, kakor ji je bilo rečeno. A hudobna tica jo je ugrabila in pokopala v svoj požrešen želodec. Te nesrečne poskušnje pa pogumne Eme niso ostrašile, poskusiti še drugo. Dala je tretji repi podobo srake in rekla: «Letaj, letaj, zgovorna tica, z drevesa na drevo, da prideš k Ratiboru, mojemu ženinu; povej mu, da sem vjeta in naj me čaka pripravljen s konji in hlapci, sprejeti me od danes čez tri dni na meji v Majeви dolini in vzeti v svoje varstvo.»

Beločrna sraka je ubogala in letela od drevesa do drevesa, skrbna Ema pa jo je spremljala s svojimi očmi, dokler je bilo mogoče.

Žalostni Ratibor je vedno še taval v gozdih. Pomlad in spet oživiljena narava je vlivala še več

žalosti v njegovo srce. Pod košatim hrastom je sedel zamišljen v svojo milo nevesto, glasno zdihovaje: «Ema! Ema!» Koj mu dá mnogoglasni jék preljubo ime nazaj; pa tudi svoje ime čuje ob enem klicati. Kmalu potem zagleda srako, ki je z veje na vejo letala in zapazi, da črna ta tica njegovo ime kliče. «Uboga jezičnica,» ji je rekel, «kdo te je učil izgovarjati to ime, ime nesrečnega, ki želi umreti?» Potem zlobno zgrabi kamen in ga hoče na tico vreči; pa ta izgovori pri tej priči ime «Ema». Roka mu omahne, in v njegovem sreci je odmevalo ime: Ema! In tica na drevesu je začela s sraki lastno izgovornostjo izrekati, kar jo je Ema učila.

Knez Ratibor je komaj slišal te besede, in že se je v njegovi duši jasnilo; smrtna žalost, ki mu je hotela vzeti vso moč, je zginila. Zdramil se je spet in pridno je spraševal oznanovalko njegove sreče po Emi; a izgovorna sraka ni mogla družega povedati, nego, kar jo je Ema naučila, in zletela je. Jaderno se odpravi žalostni knez v svoj grad, odbere ljudi, vsede se na konja in gre pričakovat svoje ljube neveste.

Gospodičina Ema je med tem z žensko zvijačnostjo vse pripravila, izpeljati svoj namen. Nehala je dobrovoljnega duha mučiti s svojo mlačnostjo; iz njenih oči je sijalo upanje, in videti je bilo, kakor da bi se ji bilo srce omečilo. Tako srečnih ur zdihujoči zaljubljenec v svojem upu ni mogel zamuditi. Kmalu je spoznal, da se je njeno srce premenilo. Prijazen pogled, prijazno smejanje gospodičine je

njegovo srce vnelo, da je gorelo s plamenom. Postal je silnejši, znova ji je oznanoval neskončno svojo ljubezen ter jo prosil, uslišati ga. In zadel jo je. Pogodba je bila storjena, samo malo dni ga je še prosila potrpeti, da še enkrat dobro vse pomisli, kar ji je rad dovolil veselja omamljeni duh.

Drugo jutro, kmalu po solnčnem vzhodu, se prikaže zala Ema, napravljena kakor nevesta, obložena z vsemi lepotijami, ktere je imela v svoji skrinji. Lase si je v lepe kite spléla ter okinčala jih s cvetečim vencem; v njeni obleki so se lesketali zlahtni biseri, in ko ji je duh, po vrtu sprehajajoč se, naproti prišel, zagrnila je sramežljivo svoje obličje s pajčolanom. «Nebeška deklica,» je jecjal, «naj srkam sladkost ljubezni iz tvojih krasnih oči, in ne brani mi dalje, čitati iz tvojega obličja, da je tvoje srce moje.» Potem ji je hotel pajčolan odgrniti, da bi gledal svojo srečo v njenih očeh. Ona pa je pajčolan še bolj gosto čez obraz potegnila, mu ponižno rekoč: «Kdo se more ustavljati gospodu mojega srca! Tvoja stanovitnost je zmagala. Naj ti povedó to moja usta, a pusti, da moja rudečica in moje solzé ostanejo zakrite.»

«Zakaj solzé, o preljuba?» jo vpraša ostrašeni duh, «vsaka tvojih solz mi pada kakor kapljica razjedljive kisline na moje srce. Saj družega ne tirjam, kakor ljubezni.»

«Oh!» mu odgovori Ema, «zakaj ne umeješ mojih solz, moje srce je plačilo tvoji ljubezni; pa

otožno upanje veže mojo dušo. Žena ne ostane vedno ljubeznjiva, ti se ne postaraš nikoli. A lepota je cvetlica, ki kmalu zvane. Na čem bom spoznala, da mi boš vdan, ljubeč, postrežen, potrpežljiv mož, kakor si bil takrat, ko si me ljubil?» Odgovori ji: «Tirjaj kako znamenje ljubezni od mene, ali znamenje zvestobe ali pokorščine v spolnovanji danih mi povelj, ali skušaj mojo potrpežljivost, in prevdari iz tega, kako trdna je moja nepremenljiva ljubezen.»

«Bodi tedaj,» reče zvita Ema; «samo enega znamenja tvoje postrežnosti mi je treba. Pojdi in preštej vso repo na njivi, da moja poroka ne bode brez prič, oživljeno bodem imela za svoje družice. Pa varuj se, goljufati me in ne vštej se niti za jedno; na tem bodem tvojo zvestobo spoznala.»

Kakor nerad se je duh v tem hipu od svoje ljubeznjive neveste ločil, vendar je brez odloga ubogal, šel je na svoje delo in je tako ročno sukal se med repo, kakor kak francosk zdravnik med svojimi bolniki, ktere ima spraviti na pokopališče. Kmalu je končal svoje delo; da bi se pa popolnoma prepričal o natančnem številjenji, je še enkrat vso repo preštel, in v svojo nevoljo je videl, da se je zmotil. Moral je tedaj še enkrat začeti. Pa tudi sedaj se je uveril, da se to število ne vjema s prvim. In čuditi se tudi ni bilo; ker je le podobo svoje ljube imel pred očmi, moral se je zmotiti.

Prebrisana Ema je svojega ljubljenca komaj spred oči imela, že se je za beg pripravila. Debelo repo je imela uže pri rokah, ktero je na mäh premenila v brzega konja s sedlom vred. Na njem je zdirjala proti goram, in bežeči vranec jo je zibal na svojem hrbtu, ne da bi se bil količkaj spodtikal, in nesel v Majevo dolino, kjer se je na prsi vrgla ljubemu Ratiboru, ki jo je skrbno in željno pričakoval.

Delavni duh se je tako v svojo štetev zamislil, da ni prav nič vedel in videl, kaj se žnjim in okrog njega godí. Po dolgem prizadevanji in napenjanji možganov je bil vendar tako srečen, da je skupaj spravil število vse repe, drobne in debele. Vesel je hitel nazaj, da bi vestno poročal o svojem računu predragi kraljici in jo o natančnem spolnjenji njenih ukazov prepričal, da bode najboljši, najpotrpežljivejši in najpodložnejši mož, ki je kdaj živel na zemlji. Ves zadovoljen stopi na trato; pa ondi ni našel, česar je iskal. Obhodil je ves lóg, a ni našel, kar je želel. V grad je prišel, vse kote preiskal, ime svoje ljube Eme klical, pa ni bilo ne glasú ne odgovora. Zdaj mu pride na misel, da je morda goljufan. Ko bi trenil, je slekel svoje telo, vzdigne se visoko v višavo in ugleda daleč bežečo ljubico, ravno ko je brzi konj skočil čez mejo njegovega posestva. Ves razkačen je zvil srditi duh dva črna oblaka skup in za bežečo Emo poslal strelo, ki je sto in sto let star hrast razklala, pa čez mejo ni segala njegova jeza, in oblak se je razpršil.

Ko je višavo zastonj prešvigal, svojo nesrečno ljubezen vsem vetrovom potožil in svojo jezo razhladil, vrnil se je žalostno v svoj grad, prelazil vse stanice in jih polnil s svojimi tožbami in zdihljeji. Potem je šel še enkrat na vrt, a tudi tu ni bilo več veselja zanj. Ena sama stopinja nezveste ljubice mu je dala več opraviti, kakor zlata jabolka na drevju in vse cvetlice na vrtu.

Misli na sladko srečo so se budile v njem ondi, kjer je nekdam stala in hodila, kjer je cvetlice trgala in pulila, kjer jo je tolikrat na skrivnem opazoval ali žnjo pogovarjal se. Vse to ga je tako potrló in mu je tako na možgane pritiskalo, da je pod bremenom teh čutljejev obnemogel.

Kmalu potem je začel v svoji nevolji rotiti se in preklinjati, konečno je trdno sklenil, ljudem popolnoma odpovedati se in ne več misliti na ta goljufni ród. V tej nevolji je zateptal trikrat na zemljo, in ves grad z vso svojo lepoto se je pogreznil v svojo bivšo ničevost. Zemlja pa je široko zazijala in duh je zletel globoko do nasprotne strani svojega kraljestva v sredo zemlje, kamor je sovraštvo do ljudi seboj vzél.

Med tem, ko se je to godilo v goráh, je imel knez Ratibor s svojo Emo obilo posla, da jo je v varnost spravil. Z neizrekljivim veseljem jo je peljal v grad njenega očeta nazaj, kjer se je žnjo poročil in je žnjo kraljeval. Sezidal je mesto Ratibor, katero ima po njem še dandanes isto ime.

II.

Nevoljni duh je zapustil zemljo, sklenivši, nikoli več na svetlo prikazati se. Pa dobrodejni čas mu je srčno rano zacelil in ga vtolažil, a predno se je to zgodilo, trajalo je devet sto devetindevetdeset let. Nazadnje mu je začelo biti dolgočasno, in ko je bil enkrat silno nevoljen, mu je svetoval njegov sluga, iti na zemljo ter si pregnati muhe iz glave. Vdal se je v to. Ni potreboval več časa, kakor en migljaj z očmi, in dolga pot je bila končana. Ko bi trenil, stal je sredi velike trate svojega nekdanjega vrta, kteremu je dal spet njegovo prejšnjo podobo. Pa skrito je ostalo vse človeškim očem. Popotniki, ki so hodili čez gore, niso videli družega, kakor strašno puščavo. Pri pogledu teh reči, ktere je v svoji nekdanji sreči gledal vse v zlati svitlobi, ponovila se mu je zopet misel na zastarano lju-bezen in zdelo se mu je, da se je z Emo godilo vse še le pred nekaterimi dnevi; njeno podobo je tako živo videl, kakor da bi vedno še stala pred njim. Ko se je pa spomnil, kako ga je za nos vodila in prekanila, zbudila se je v njem vsa njegova jeza do ljudi. «Nesrečni zemeljski črvi,» rekel je, ko se je ozrl z visocega hriba ter videl cerkvene zvonike in samostanske v mestih in trgih, «ali se

zmirom počenjate svoje homatije tam v dolini? Z zvijačami in goljufijami ste mi osle kazali, zato se mi imate pokoriti. Tudi jaz vam bom nagajal in nagajal, da si bodete v glavo vtisnili, kdo sem jaz in kaj more duh v gorah storiti!»

To izgovorivši sliši od daleč ljudi glasiti se. Trije mladi možje so prisli čez goro in najpredrži med njimi je klical neprenehoma: «Répoštev, pridi doli! Répoštev, deviški tat!»

Sto in sto let je ostalo znano med ljudstvom to, kar se je z lepo Emo zgodilo in pristavili so še marsikaj, kar se nikoli ni zgodilo, in vsak popotnik, ki je prišel v Krkonoše, je pripovedoval o tem. Govorili so o neštetihi rečeh, ki se nikoli zgodile niso ter so delali boječim popotnjkom strah, in takozvani modrijani, učenjaki in prebrisanci, ki po dnevi in v velicih družbah v strahove ne verjamejo ter se žnjimi šalijo, so velikrat ali v svoji prešernosti, ali da bi svojo srčnost kazali, duha po njegovem grdem imenu klicali, rotili ga in mu zabavljali. Nikoli se ni slišalo, da bi se bil miroljubni duh nad takimi zabavljivostmi znosil, ker jih v svoji globočini nikoli ni zvedel. Toliko bolj ga je speklo, ko je zdaj vso opravljivost slišal tako krepko in na kratko. Kakor vihar je divjal po temnem smerečji in mikalo ga je, zadaviti ubozega tepca, ki se je brez uzroka drznil, zabavljati mu, a pomislil je, da bi to ostro ravnanje preveč vpitja v deželi napravilo, vse gorske popotnike oplasil in

mu priložnost vzelo, ljudem tudi zabavljati. Zavaljo tega ga je pustil mirno iti s tovariši, trdno sklenivši, eno mu vendar zaigrati.

Na bližnji križpoti se je ločil zabavljivec od svojih tovarišev in pride to pot srečno na svoj dom v Jelenovo. Pa nevidljivi duh ga je do doma spremlil. Vrnivši se v goré premišljuje, kako bi se nad njim znosil. Primerilo se je, da ga na poti sreča bogat židov (jud), ki je hotel iti v Jelenovo. Prišla je duhu misel v glavo, nad tem znositi se. Pridružil se mu je torej v podobi istega popotnika, ki mu je zabavljaj, prijazno se je žnjim pogovarjal, ga speljeval počasi v stran ceste in ko v goščavo prideta, napade juda tolovajski, ga zelo premlati, zveže in mu vzame vrečo, v kateri je imel mnogo denarja in zlatnine. Ko ga je še enkrat dobro povezal in pretepel, pustil ga je pol mrtvega na tleh in šel svojo pot.

Ko se jud nekoliko svojega strahu zbrihta, začel je jokati in glasno klicati na pomoč. Bal se je poginiti v strašni puščavi. Pošten mož stopi k njemu, po videzu meščan, ki ga praša, zakaj tako kriči, in ko je videl, da je ves zvezan, oprostil ga je vezí na rokah in na nogah. Potem mu je dal zlahtnega vina in ga peljal na cesto ter spremil v Jelenovo do gostilnice. Tu mu je dal še par petic v dar in ga pustil. Kako se je zavzel jud, ko je pri svojem vstopu v hišo zagledal svojega tolovaja med pivci pri mizi tako mirno sedečega, kakor da

bi mu vest nobene hudobije ne očitala. Polič vina je imel pred sabo, prijazno se je pogovarjal in šalil s pivci in poleg njega je ležala ona mavha, v kateri je imel judu odvzete reči. Preplašeni jud ni vedel, ali bi sam sebi verjel ali ne. Splazi se v kot in posvetuje se sam s sabo, kako bi zopet svoje reči dobil nazaj. Nemogoče se mu je zdelo, motiti se tako debelo; zavoljo tega se splazi tiho skozi vrata, gre k sodniku in mu potoži, kaj se mu je zgodilo.

* Sodniki v Jelenovem so takrat sloveli, da so hitri, pridni in pravični. Skušeni jud je dobro vedel, kaj ima začeti in ko vidi, da se sodniku nič kaj ne mudi, zaslišati ga, pové mu, kaj da mu je bilo vzetega. In to je pomagalo, da je ukazal sodnik brez odloga prijeti tolovaja. Beriči s kopjem in meči obstopijo hišo, primejo nedolžnega hudodelnika in ga peljejo k sodbi. «Kdo si?» ga vpraša ostro sodnik, «in od kod prideš?» Odgovoril je odkrito in brez strahu: «Pošten krojač sem, Benediks mi je ime, pridem iz Ljubna in sem tu v delu pri svojem mojstru.»

«Ali nisi tega juda v gozdu tolovajski napadel, ga pretepel, zvezal in oropal?»

«Jaz še tega juda nikoli videl nisem, tudi ga nisem zvezal in pretepel ter ne oropal. Pošten krojač sem in ne tolovaj.»

«S čim moreš svojo poštenost dokazati?»

«S svojim pismom in s svojo vestjó.»

«Pokaži pismo!»

Benediks odveže mirnega srca svojo malho dobro vedoč, da nima nič družega v nji, kakor svojo pošteno robo. Pa glej! ko jo je spraznil, žvenkljalo je med njegovo robo kakor denarji. Beriči so ročno planili po vsebini, razkopali jo in težko vrečo izmed nje izlekli, katero je obveseljeni jud takoj spoznal in potrdil kot svojo lastnino. Kakor bi bilo vanj treščilo, stal je revež in omedlel skoraj. Obledél je, ustnice so se mu tresle, kolena šibili, umolknil je in ne besedice ni mogel izpregovoriti. Sodnikovo čelo se je zgubančilo in srpi obraz je obetal ostro obsodbo.

«Kako si upaš, hudobnež,» zagrmi sodnik, «tajiti, da ga nisi oropal?»

«Milost, zlahtni gospod!» prosil je obtoženec kleče s povzdignjenima rokama, «vse svetnike nebes pokličem v svoje priče, da nisem kriv tega ropa, in ne vem, kako je judova vreča v mojo malho prišla.»

«Prepričan si,» govoril je sodnik dalje, «vreča te dovolj dolži hudodelstva; skaži Bogu in gosposki čast, in povej naravnost, preden te ne primora mučna sila, govoriti resnico!»

Preplašeni Benediks ni vedel družega reči, kakor da je nedolžen, pa gluhim ušesom je pridigoval. Za trdovratnega potepuha so ga imeli, kateri bi rad kolu ušel s svojim tajejnem. Mojster rabelj, izvrševalec pravice, bil je poklican, da bi ga omečil.

Zdaj pa je zapustilo ubozega reveža stanovitno veselje njegove dobre vesti. Muke so ga pretresnile, ki so ga čakale. Ko se je rabelj pripravljaj, natak-niti mu železne palčnike, pomislil je, da bi ga to za delo nesposobnega storilo, in rajše je pritrdil, da je zločinec, kakor biti pokveka vse svoje žive dni. Mislil si je, najboljšje je izogniti se mukam, zato je pritrdil, da je on juda oropal. Pravda je bila končana in obsodili so ga na kol. Da bi pokazali, kako nagli so sodniki in da bi obsojenca ne bilo treba še rediti, sklenili so, kar drugo jutro zgodaj obesiti ga.

Vsi pričujoči, ki so bili pri sodbi, so rekli, da je gosposka modro in pravično sodila in nihče ni sodnikov bolj hvalil, kakor usmiljeni samaritan, ki je prišel tudi k sodbi. Pravičnosti Jelenskih sodnikov ni mogel prehvaliti, a nihče ni bil v resnici pri tej reči bolj zadet, kakor ravno ta človekoljub, kateri je z nevidljivo roko judovo vrečo spravil v krojačevo malho in ni bil nihče drug, kakor Répoštev sam.

Že zgodaj zjutraj je čakal na obešališči v podobni krokarja na pogreb, ki je imel krojača tjà spremi, in budilo se je že v njem krokarsko poželjenje, izključvati obešencu oči. Pa zamán je čakal to pot. Pobožen minih, ki je že toliko hudodelnikov pred smrtjo spreobrnil k spoznanji Boga in k pokori, spoznal je kmalu, da je Benediks tako neobdelano tnal, da mu je nemogoče, v tako kratkem času spraviti ga s svetom in z Bogom.

Prosil je torej gosposke tri dni odloga, kar se mu je privolilo. Ko je Répoštev to slišal, je zletel v hribe, čakati ondi, da bo Benediks obešen.

Med tem časom je obhodil gozde po stari navadi in na enem svojih obhodov zagleda mlado deklé, ki je sedela pod košatim drevesom. Glavo je žalostno pobešala in z roko jo je podpirala; nje obleka ni bila draga, pa čedna in meščanska. Neprenehoma si je brisala solze z bledega obličja in globoko zdihovala. Že nekdam je okusil duh moč deviških solz, tudi sedaj so ga omečile, da je od svojega namena, vse Adamove otroke, ki bi po hribu prišli, stiskati in nadlegovati, prvi pot odstopil, usmilil se in želel, dekleta potolažiti. Premeni se torej v čednega meščana, stopi prijazno k mladi ženski in jo ogovori: «Deklica, kaj žaluješ tukaj sama? Ne skrivaj mi svoje žalosti, morda ti morem pomagati.»

Deklé, ki je bila vsa v žalost vtopljenja, se je vstrašila, ko je ta glas slišala, in sklonila je svojo glavo. Hej, kako koprneče višnjeve oči so ga pogledale! Jekleno srce bi bile mogle omečiti! Dva bistra meča sta stala v njih in na mladem obličji je bila tiha žalost, ktera ji je prav lepo pristojala. Ko je poštenega moža pred sabo zagledala, je rekla: «Kaj vam je mar moja žalost, ker mi ne morete pomagati? Nesrečna sem, moža svojega sem umorila in pokoriti hočem svojo krivico z žalovanjem in solzami, dokler me smrt ne vzame!»

Tuji mož se je čudil: «Ali si koga umorila? Ali pri svojem lepem obličji nosiš pekel v hudobnem srci? To je nemogoče! — Ljudje so sicer vsi muhasti in zlobni, to vém, a tega vendar ne morem verjeti.»

«Povedati vam hočem vse,» odgovorilo je žalostno deklè, «ako me hočete poslušati.»

Rekel je: «Govori!»

Ona pričnè: «Imela sem prijatelja iz mladih let, sina poštene vdove svoje sosede, ki me je za ljubico zvolil, ko je odrastel. Tako ljubeznjiv je bil in dober, tako zvesto in pošteno me je ljubil, tako stanovitna in srčna je bila njegova ljubezen, da sem mu tudi jaz podarila svoje srce ter sem mu večno zvestobo obljubila. — Oh! srcu ljubeznjivega mladeniča sem jaz kača zavdala, storila sem, da je pozabil lepe nauke svoje matere in zapeljala sem ga k hudobiji, da mora zdaj dati svoje življenje!»

Duh je prašal začujen: «Ali ti?»

«Da, gospod, jaz!» pritrdi ubogo deklè, «jaz sem kriva njegove smrti, ker sem ga nagovarjala, oropati juda. Pa zgrabili so ga gospodje iz Jelenovega, obsodili, in oh, usmiljeni Bog, jutri bo obešen.»

«In tega si ti kriva?» prašal je Répoštev začujen.

Ona: «Da, gospod! jaz imam na svoji vesti mlado kri.»

«Kako to?»

»Šel je potovat čez gore in ko sva se pri slovesu objela, je rekel: ‚Ostani mi zvesta, ljubica! Ko bode jablana v tretje cvetela in lastovka gnezdo delala, vernil se bom in te v zakon vzel, kar ti obljubim s trdno prisego!‘

Jablana je tretji pot cvetela in lastovka gnezdila, in prišel je Benediks, opomnit me dane obljube in hotel k poroki peljati. Jaz pa sem šalila se žnjim, ter sem mu nagajala, kakor dekleta večkrat s snubači delajo, in rekla sem mu: Tvoja žena ne morem biti; moja postelja je dvema preozka, ti pa nimaš ne hiše ne strehe. Poišči si prej svetlih petic, potem se zopet oglasi!

To govorjenje je ubozega mladeniča zelo užalilo. ‚Oh, Micika!‘ zdihnil je s solznimi očmi, ‚če je tebi mar samo za denarje in blago, nisi več tista poštena deklica, ki si bila prej! Ali mi nisi segla v to roko, ko si mi obljubila, zvesta ostati? Mar sem imel takrat več, kakor roko, s katero bi te preživil? Od kod pride tvoja ošabnost? Oh, Micika! umejem te. Drug bogatin mi je prevzel tvoje srce. Ali mi tako zvestobo povračuješ? Tri leta sem v hrepenenji in upanji žalostno preživel, vsako uro sem štel do tega dneva, ko te pridem vzet. Kakor na perutih me je neslo veselje in upanje čez gore in zdaj me pa zavržeš.‘ Prosil in moledoval je, jaz pa sem trdno ostala pri svojem sklepu. Moje srce te ne zametuje, preljubi Benediks! odgovorim mu; samo to ti odrečem še za sedaj, pojdi, pri-

služi si denarjev in blaga in kadar boš tega dobil, pridi in potem hočem biti tvoja žena!

„Naj bo!“ je rekel nevoljno; „ker hočeš tako, bom šel po svetu; tēči, dirjati, beračiti, krasti, go-ljufati hočem, in pred me ne boš videla, preden ne dobim denarjev, s kterimi te moram kupiti. Z Bo-gom, jaz torej grem!“

Takega sem naredila s svojo tirjatvijo. Raz-srjen je šel ubogi Benediks in zapustil ga je njegov angelj varuh, da je storil, kar ni bilo prav in kar je njegovo srce gotovo sovražilo.»

Ko je to pošteni mož slišal, je pomajal z glavo in rekel čez nekaj časa: «To je čudno!» Potem se je k deklici obrnil, rekoč: «Zakaj žaluješ in zdihuješ tukaj v samotnem gozdu, vsaj ne bo ne tebi ne tvojemu ljubčku nič pomagalo!»

«Ljubi gospod,» mu je rekla, «bila sem na poti v Jelenovo, pa srce mi je hotelo žalosti počti, zato sem počivala pod tem drevesom.»

«In kaj si hotela v Jelenovem?»

«Pred sodniki hočem na kolena pasti, s svojim jokom mesto zaliti, in meščanske hčere naj z mano jokajo, da se bodo gospodje usmilili in nedolžnemu fantu življenje pustili, in če bom tako srečna, svo-jega ljubčeka grde smrti rešiti, hočem vesela zanj umreti.»

To govorjenje je duha tako omečilo, da je tisto uro na svoje maščevanje pozabil ter sklenil, obu-pajoči deklici njenega ljubega nazaj dati.

«Obriši si solzé,» tolaži jo prijazno, «in ne boj se ničesa. Predno bo solnce izza gore, bo rešen tvoj ljubi. Jutri zjutraj, ko bo petelin prvokrat zapel, čuj in poslušaj, ko bode on potrkal na tvoje okno, mu odpri hišna vrata; a varuj se, dražiti ga zopet. Vedi pa tudi, da ni on juda oropal, kakor misliš, in ti tudi nisi kriva temu. Tvoja trma ga ni k hudobiji zapeljala.»

Deklè se je zavzela nad tem govorom, pogleda možu trdno v oči, in ker ni slutila niti hlimbe niti goljufnosti v njih, verjela mu je; veselje jo je spreletelo in rekla mu je: «Ljubi gospod, če se ne šalite in resnico govorite, biti morate prerok, da vse to tako dobro veste.»

«Prerok?» reče Répoštev. «To pa uže nisem; biti pa morem in to bodeš zvedela! Jaz sem meščan v Jelenovem, bil sem tudi pri sodbi, ko je bil ubogi grešnik sojen. Skazalo se je pa, da je nedolžen. Šel bom rešit ga; veliko zmorem v mestu. Nič se ne boj in mirno pojdi domóv!»

Deklè se je takoj na pot odpravilo in je vse točno storilo, dasiravno je imelo srce polno strahú in upanja.

Častitljivi menih si je vse tri dni na vso moč prizadeval, obsojenca poučiti in pripraviti za smrt ter rešiti njegovo dušo, kajti Benediks je bil silno, silno neveden. Bolj je znal šivati in striči, kakor moliti. Oče naš in Češeno Marijo je vedno mešal, vere pa ni znal kar nič moliti. Častiti menih se

je jako trudil, vtrobiti mu vero v glavo, in cela dva dni je imel žnjo opraviti. Ko si Benediks vero toliko zapomni, da jo je znal precej gladkó moliti, mu je ljudoljubni pater dajal še marsiktere potrebne nauke o večnosti, neumrjoči duši, o božji milosti itd., kar je ubogi šivankarček zvesto poslušal.

Zvečer pozno uže je zapustil duhoven obsojenca in, lahko noč mu voščivši, je šel iz ječe. Pri vrtih ga sreča Répoštev nevidoma. Ni še pravega sklepa imel, kako bi svoj namen, rešiti šivarčka, izvršil tako, da bi gospodom v Jelenovem veselja ne razdrl. Zdaj mu pride na misel, kar je bilo prav po njegovi volji. Šel je zopet nevidoma ven in ko je duhoven odšel, vrne se kmalu v njegovi podobi v ječo, ktero mu je čuvaj rad odprl.

«Skrb za tvojo dušo,» rekel je jetniku, «pripeljala me je še enkrat nazaj. Povej mi, ljubi moj sin, kaj imaš še na svojem srci in na svoji vesti, da te potolažim.»

«Častitljivi gospod,» odgovori Benediks, «vest me nič ne grize, samo nekaj bi še rad videl — oh — Miciko!»

«Ali je še nisi pozabil?» nadaljuje prijazni duh. «Ali še ljubiš svojo nevesto? Ali ji imaš še kaj povedati pred svojo smrtjo? Če imaš kaj, povej meni!»

Ko je to slišal, strmél je jetnik še bolj. Misel na svojo ljubo, ktero je hotel z vso močjo zatreti v svojem srci, se je naenkrat tako silno v njem zbudila, da je začel glasno jokati in ni mogel več

govoriti. Répoštevú se je revež tako smilil, da je sklenil, konec storiti tej reči.

«Ubogi Benediks,» rekel je, «potolaži se in ne obupaj! Ne boš umrl! Zvedel sem, da si nedolžen in da so tvoje roke čiste vsake hudobije. Zavoljo tega sem prišel, rešit te iz uječe in snet verige s tvojih nog.»

Ključek je vzel iz žepa in rekel dalje: «Čaj, bom videl, če odpre ključanico.» — Odprl jo je, in v verige vkovani vrže od sebe težko železje ter je rešen. Potem mu je dal duh svojo obleko, rekoč: «Pojdi počasi mimo čuvajev, ki so zvonaj pred vrati in po cesti stopaj jaderno iz mesta, da prideš v goré in ne počivaj, dokler ne dosepeš v Ljubno pred Micikino hišo; ondi potrkaaj tiho, in tvoja ljuba ti bo takoj odprla, ker te čaka težkega srca.»

Benediks misli, da se mu sanja, mné si oči, ščiplje se v roke in noge, da bi zvedel, ali čuje ali spi, in ko spozna, da je vse res, pade na kolena pred svojega rešenika, mu objame noge, hoče govoriti, a ker mu jezik zastaja, leži molcé pred njim.

Ljubeznjivi in usmiljeni duh ga je moral nazadnje spoditi; dal mu je pa še hlebec kruha in meseno klobaso za popotnico. Težkih nog je korakal čez prag žalostne uječe, boječ se, da bi ga kdo ne spoznal. Pa njegova obleka je vse prevarila, da niso slutili nikakeršne goljufije.

Micika je med tem doma žalostno sedela, poslušaje šumečo sapico in pogledovaje za vsakim,

ki je šel mimo hiše. Večkrat se ji je zazdelo, da se nekaj pri oknu maje ali da vrata škripljejo. Srce ji je bolj močno utripalo, pokukala je skozi špranjo, a bilo ni nič.

V soseski so uže petelini peli in dan oznanjevali; v cerkvi je uže k prvi maši zvonilo, in ta glas ji je udarjal na uho, kakor mrtvaško zvonjenje. Ponočni čuvaj je zadnjikrat zatrobil in ljudi na delo budil. Micikina svetilnica je slabo brlela, ker ji je olja zmanjkovalo; večji in večji nepokoj jo je obhajal in ji dal lepe rože videti na otrinku, kar ji je srečo oznanjevalo. Na stranici postelje je sedela in bridko jokala, zdihovaje: «Oh Benediks, Benediks!» K oknu je stopila. Žalostno je bilo obnebje proti Jelenovem in temni oblaki so viseli na obzorji, kakor črna mrtvaška zagrinjala. Duša se ji je tresla pri tem pogledu in žalostno je umolknila.

Kar potrka trikrat na okno. Veselje in groza jo spreletavata po vseh udih; po konci skoči in glasno zavpije, kajti nekdo zašepeče skozi špranjo: «Ljubica, ali spiš?» Ko bi trenil, skoči k durim. «Oh, Benediks, ali si ti, ali je duh tvoj?» Ko ga pa zagleda, odleti nazaj in skoro omedli. A v tem jo je objela zvesta roka in kmalu se je zopet zavedla.

Ko sta več časa molčé gledala se, ji potem Benediks pové, kako čudno je prišel iz žalostne uječe. Pa jezik se mu je skoro prisušil, tako je bil žejen. Micika je šla po vode in ko se je napil,

čutil je, da je jako upehan in lačen. Pa družega ni bilo jesti, kakor nekaj kruha in soli. Zdaj se je Benediks spomnil klobase, izleče jo iz žepa in se čudi, ker je bila težja od podkove, raztrga jo in, o joj! zgolj zlati cekini strkljajo iz nje. Micika se je silno ustrašila, ker je mislila, da je zlato še peklensk ostanek judovega ropa, in da Benediks ni tako nedolžen, kakor ji je mož pripovedoval. Pa nedolžni šivankarček se ji je rotil, da mu je te denarje gotovo pobožni menih za doto dal. Verjela mu je. Potem sta oba s hvaležnim srcem dobrotnika blagosloвила, mesto zapustila in proti Pragi napotila se, kjer je Benediks mnogo let s svojo ženo živel kot pošten mojster. Strah pred kolom mu je tako globoko v srce šinil, da ljudem, katerim je delal, nikoli nič ni prikralil in zoper navado družih krojačev tudi najmanjšega krajcarja ni zase obdržal.

Zjutraj zgodaj, ko je Micika slišala svojega ljubega trkati, je tudi v Jelenovem na vrata uječe nekdo potrkal. Pobožni menih je bil, ki je komaj dneva čakal, da bi šel zopet ubozega jetnika pokorit in učiti ter spreobrnjenega izročiti strašnim rabljevim rokam.

Répoštev je pa jetnikovo mesto prevzel in je hotel tudi do konca vstrajati. Pripravljen je bil na smrt.

Čas je prišel. Sodniki so mislili, da je ura odšla, obesiti ga. Brez odloga so palico prelomili in

Répoštev se je podvrgel vsem naredbam pri kolu. Ko je rabelj nanj planil in mu pručico spodbil, je obvisel in mahal na kolu kakor besen in je to tako dolgo počel, da je rablju že vroče prihajalo. Ljudstvo je začelo godrnjati in nekteri so vpili, naj rablja kamenajo, ker ubozega grešnika tako muči. Da bi nesrečo odvrnil, se Répoštev stegne, kakor je dolg in obvisi, kakor če bi bil mrtev.

Ko se je pa ljudstvo razšlo in so ga potem drugi iz bližnjih krajev gledat prišli, začel je znova svoje burke početi in strašno pačiti se gledalcem. Zavaljo tega je bila zvečer v mestu govorica, da obešeni ne more umreti in da še vedno na kolu brca.

Gosposka je dala zategadelj drugi dan prav zgodaj po umnih možeh to reč pregledati. Ko pa h kolu pridejo, ne najdejo družega na njem, kakor škopnik slame, ovit s starimi cunjami. Gospodje so se temu jako čudili in sram jih je bilo. Na tihem so dali sneti slamo s kola in raztrositi govorico, da je velik vihar po noči lahkega krojača vzel in odnesel čez mejo.

III.

Répoštev ni bil vselej pri volji, narejeno škodo tako lepo poravnati onim, ki so jo vsled njegove nagajivosti morali trpeti. Včasih je bil tako nagajiv iz same hudobne škodoželjnosti, da mu je bilo malo mar, ali zadene kakega sleparja ali poštenega moža. Dostikrat se je pridružil kakemu posamnemu popotniku kot tovariš, je speljal tujca skrivaj na kako strmino ter zginil s strašnim krohotanjem. Včasih je strašil boječe žene, ki so šle na trg, s strašnimi podobami čisto neznanih zverin. Večkrat je poškodoval popotnikom konje, da niso mogli z mesta, zlomil voznikom kolesa ali os pri vozu, naredil, da se je velika skala vtrgala in na cesto zavalila, ktero so morali potem le z velikim trudom odvaliti, da so si pot odprli. Včasih je nevidljiva moč prazen voz zavrla, da ga šestero kónj ni moglo premakniti. Voznik je takoj vganil, da je Répoštev temu kriv. Vsled te nagajivosti hudomušnega duha je voznik začel preklinjati in rotiti se nad hudobnežem, kar pa ni pomagalo, temveč razjarjeni Répoštev je svojo moč dal britko okusiti nesrečnemu vozniku. Spustil je nanj sršenov roj ali ga je obsul s kamenito točo, ali ga je pustil z nevidno roko premlatiti, da je bilo joj.

Seznanil se je s starim ovčarjem, ki je bil pošten mož in še celó poprijaznil se je žnjim. Dopusstil mu je, poganjati drobnico na paši do njegove ograje, kar bi kak drug ne bil smel storiti. Duh je sivega starčka včasi pazljivo poslušal, kadar mu je kaj o svojem bornem življenji pripovedoval. Pa ovčar se je bil vendar enkrat vrezal. Ko je nekega dne svoje ovce prignal k Répoštevovi ograji po svoji navadi, zaidejo nekatere skozi plot na vrtno trate. To je prijatelja Répošteva jako razjarilo, in splasil mu je zato drobnico tako, da so čez goro zdivjale in se ugonobile. To je ovčarja ob živež pripravilo in umrl je žalosti.

Nek zdravnik, ki je hodil na Krkonoše zelišča brat, je imel tudi včasi priložnost, pogovarjati se z Répoštevom, kterege pa ni poznal. Pridružil se mu je zdaj kot drvar, zdaj kot popotnik in dal si je od zdravnika marsikaj povedati, kakošne čudeže dela z bolniki. Zdravniku, ki si je domišljeval, da pozna zelišča bolje od drvarja, se je duh, kateri mu je pomagal nabrane cvetlice in korenine nekaj časa nesti, nekoč tako zameril, da mu je nevoljen rekel: «Kopitar naj ostane pri svojih kopitih! Ker si pa tako učen mož, povej mi, kaj je bilo prej na svetu, želod ali hrast?» Duh mu odgovori: «Menim drevo, ker želod z drevesa pride.» — «Tepec!» seže mu zdravnik v besedo, «od kod je pa prišel prvi hrast, če ni iz semena zrastel?» Na to mu drvar reče: «Vidim, da je to vprašanje res premodro zame.

Vprašati vas hočem pa tudi jaz nekaj. Čegav neki je ta svet, na katerem stojiva. Ali je češkega kralja ali gorskega gospoda, kakor kmetje imenujejo dpuha tega pogorja, potem ko so zvedeli, da je ime Répoštev prepovedano in ko so dovolj bunk in črnih bul seboj odnesli?» Zdravnik dolgo ne premišljuje in reče: «Jaz mislim, da je ta svet mojega gospoda, češkega kralja; Répoštev je le nekaj, s čimur otroke strašijo.»

Komaj je zdravnik izgovoril, se je drvar že premenil v strašnega velikana s svetlimi očmi in divjim obličjem, in je nad zdravnikom zarohnel s strašnim glasom: «Tu je Répoštev, ki ti bo vsa rebra polomil.» Prijel ga je za vrat, telebal žnjim ob drevje in skale, metal ga semtertja in mu nazadnje eno oko izbil. Pustil ga je pol mrtvega ležati, in zdravnik si nikdar več ni upal v hribe po cvetlice.

Kakor lahko je bilo Répoštevovo prijateljstvo zgubiti, pa ravno tako lahko prikupiti se mu. Nekega kmeta v Liberški soseski je hudobni sosed ob vse premoženje pripravil, in so mu odvetniki poslednjo kravo iz hleva odpeljali. Druzega mu ni ostalo, kakor bolna žena in šestero otrok. Imel je sicer še par krepkih, zdravih rok, pa ni mu bilo mōči, z njima preživiti sebe in svojo družino. Srce mu je pokalo, kedar so ubogi črvički kruha prosili, pa nič ni imel, s čim bi jih nasičil. «Če bi le sto kron premogel, bilo bi mi pomagano, da bi svoje gospo-

darstvo uredil in si daleč od hudobnega soseda ustanovil novo kmetijo. Bogate strijce imam onstran gorá. K njim bom šel, potožil jim svojo revščino, morda se me kdo usmili in mi dobrovoljno posodi, kolikor potrebujem.»

Žalostna žena je dovolila v to, a imela je malo upanja, da bo kaj opravil, a tudi kaj družega mu ni vedela svetovati. Mož pa se je drugi dan zgodaj na pot odpravil ter ženo in otroke zapustivši tolažil jih, rekoč: «Ne jokajte, srce mi pravi, da bom našel dobrotnika, ki nam bo pomagal.» — Potem vzame s sabo trdo kruhovo skorijo za popotnico in gre. Zdelan in truden vsled vročine in dolge poti pride zvečer v selo, kjer so bivali bogati strijci. Pa nobeden ga ni hotel poznati. Britko solzeč se jim je tožil svojo revščino; pa trdosrčnih strijcev ni ganila njegova bêda. Žalili so ubozega moža z očitanjem in zbadljivimi pregovori. Eden je rekel: «Mlad si še in delaj!» Drugi: «Ošabnost pride na beraško palico.» Tretji: «Kakor živiš, tako se ti godi.» Četrtri: «Vsak je svoje sreče kovač.»

Jako so ga zaničevali in zasramovali, zapravljivca in lenuha so ga imenovali in nazadnje so ga čez prag pahnili. Da ga bodo bogati strijci tako sprejeli, tega se pač ni nadejal. Molčé in žalosten je zapustil selo in ker ni imel prenočišča s čim plačati, moral je spati v senu na pólji. Tukaj je žalosten čakal prihodnjega jutra, da bi se vrnil domóv. Ko se v goré napoti, tré ga žalost in skrb tako,

da je hotel obupati. «Dvadnevni zaslužek si zgubil,» reče sam sebi; «truden in obnemogel sem tuge in skrbi, brez tolažbe in upanja tavam tu po samoti. Če se vrnem domov in mi pride šestero otročičev naproti, svoje ročice vzdignejo ter me prosijo kruha — o očetovsko srce! kako boš to prestalo? Razpoči se, ubogo srce, preden to žalost občutiš!» Potem se otožen vleže v seno ter zdihuje nad svojo bridko osodo.

Kakor se pa duša na kraji pogubljenja s poslednjo močjo prizadeva, izmisliti si rešenje, kakor obupni čolnar, kteremu se hoče čolniček vtopiti, ozira po razburjenih valovih, da bi zagledal desko, ki bi ga obdržala vrh vode, tako se je tudi nazadnje spomnil naš ubogi Vid gorskega duha.

Marsikaj je uže čul o njem, kako je včasi popotnike nadlegoval, pa tudi koliko dobrot jim je uže skazal. Dobro mu je bilo znano, da se z grdim imenom ne pusti nazivljati; pa vendar ga ni vedel drugače poklicati. Pripravljen, da bode tepen, je zatorej na vse grlo klicati začel: «Répoštev! Répoštev!»

Kmalu na to pride okajen ogljar z rudečo brado, dolgo do pasú, s svetlimi očmi, v roki držeč železen drog, dolg kakor žrd, ki ga je jezno vzdignil, predrznega klicalca udariti.

«Ne zamerite, gospod Répoštev,» rekel je Vid brez strahu, «ne zamerite, če vas ne imenujem prav. Poslušajte me le, potem pa storite, kar vas

je volja.» To srčno govorjenje in žalostno obličje moža, ki ni razodevalo niti nagajivosti niti predrznosti, je nekoliko potolažilo jeznega duha.

«Pozemeljski črv!» rekel mu je, «kaj te sili nadlegovati me? Ali veš tudi, da mi moraš z življenjem plačati svojo predrznost?»

«Gospod,» odgovori mu Vid, «revščina mene sili, iskati vaše pomoči; prošnjo imam do vas, katero mi lahko uslišite. Posodite mi sto kron. Povrnil vam jih bodem z obrestmi vred v treh letih tako gotovo, kakor sem pošten mož.»

«Bedak,» reče mu duh, «ali misliš, da sem skopuh ali židov, ki na obresti posojuje? Pojdi k svojim bratom, ljudem in posodijo naj ti, kolikor potrebuješ, mene pa pusti v pokoji.»

«Oh!» odgovoril je Vid, «z ljudmi ni nič. Za moje in tvoje ni nobenega brata.» Povedal mu je potem celo svojo nadlogo tako lepo, da mu duh ni mogel odreči prošnje. Če bi bil siromak tudi manj usmiljenja zaslužil, vendar se je duhu srčnost, da je njega prosil denarjev na posojilo, tako nova in posebna zdela, da je bil zaradi njegovega zaupanja pri volji uslišati ga.

«Pojdi z mano!» mu je rekel, in peljal ga je potem v gozdno dolino k strmi skali, pred katero je rasel gost grm.

Ko se je Vid s svojim tovarišem težavno splazil skozi grmovje, prideta do temne otlina. Ubogemu Vidu je bilo čudno pri srci, ko je moral tavati po

taki temoti. Mrzla groza je pretresavala njegove živce in lasje so se mu ježili. Mislil si je: «Répoštev je uže marsikoga goljufal; kdo vé, kakošna globočina me pri prvi stopinji čaka, v katero bom zletel.» Slišal je v dnu globočine kakor strašno vodno šumenje. Dalje ko je šel, bolj ga je bilo groza. Pa kmalu je zagledal v svojo tolažbo višnjev plamenček švigati, otlina bila je velika in prišla sta na širok prostor. Luč je jasno gorela, obešena na sredi otlina. Tu je videl na tleh bakreno posodo, napolnjeno s trdimi tolarji. Ko je Vid denarje zagledal, zgubil je ves strah in srce mu je veselja poskakovalo.

«Vzemi,» mu je rekel duh, «kolikor potrebuješ, naj bo malo ali veliko, in naredi mi dolžno pismo sam, ako znaš pisati.» Dolžnik mu pritrди ter si natančno sto tolarjev našteje, ne enega več, ne manj. Duh ni gledal Vidu na roke, ko je denarje štel; od njega se je obrnil in pripravo za pisanje poiskal. Vid pa je spisal dolžno pismo, kakor je znal in mogel. Duh potem pisanje v železno skrinjo zaprè in se posloví, rekoč: «Pojdi, ljubi prijatelj! posluži se denarjev in delaj pridno! Ne pozabi, da si moj dolžnik in zapomni si pot v dolino in v to otlino. Ko bo tretje leto preteklo, prinesi mi denarje in in obresti nazaj. Strog sem; če ne storiš po obljubi, tirjal te bom s silo.»

Pošteni Vid je obljubil prinesiti mu denarjev ob dnevu, in dal je svojo pošteno roko pa brez prisege; ni zastavil svoje duše in zveličanja, kakor

nekateri dolžniki delajo, ki neradi plačujejo. Hvaležnega srca se je poslovil pri svojem upniku v otlini, iz ktere je pot lahko našel.

Tolarji so mu tako pozdravili dušo in telo, da mu na prosto prišedšemu ni bilo drugače pri srci, kakor če bi bil v otlini pil čudodelno zdravilo. Vesel in oživljen na celem životu je korakal proti domu, kamor je o mraku prišel. Ko so ga lačni otroci zagledali, upili so mu vsi enoglasno naproti: «Kruha, oče! kruha! prosimo! Dolgo ste nas pustili stradati.» Žena je sedela v kotiči jokaje, ker se je, kakor vsi malosrčni ljudje, bala najhujega, da bo začel mož žalostno pesen péti. On pa ji je prijazno pomolil roko in ukazal zakuriti na ognjišči. Prinesel je ječmena in pšena iz Liberka. Tako gosto kašo je morala skuhati, da je stala žlica v nji. Potem ji je povedal, kako srečno je vse opravil.

«Tvoji strijci,» je rekel, «so kaj pošteni možje. Nič mi niso očitali moje revščine, takoj so me spoznali in me niso pahnili čez prag. Prijazno so me prenočili, odprli mi srce in roke ter našteli sto tolarjev na mizo.» To slišati je ženi padel težak kamen od srca. Rekla je: «Če bi bili šli zarano pred pravo kovačnico, bi se bili marsiktere žalostne ure ognili.» Potem je hvalila prijaznost svojih strijcev, od katerih je poprej tako malo upala in se je prav ponašala žnjimi.

Mož ji je rad pustil po tolikem trpljenji to veselje. Ker pa ni mogla nehati svojih bogatih strijcev

hvaliti in je to več dni nadaljevala, naveličal se je tudi Vid uže tega hvaljenja. Rekel ji je torej: «Ko sem pred pravo kovačnico prišel, ali veš, kaj mi je mojster kovač modro rekel?»

Radovedno ga vpraša: «Kaj pa?»

«Rekel je, da je vsak svoje sreče kovač, in železo se mora kovati, dokler je razbeljeno; zavoljo tega naj svoje roke sučeva in pridno delava, da si bodeva kaj zaslužila in v treh letih dolg plačala in pobotala.»

Potem je kupil njivo in senožet, in kmalu si opomore toliko, da dobi še drugo polje v last; čez leto dnij pa si kupi celo zemljišče. Répoštevovi denarji so bili rodovitni, kakor bi jih bila koklja valila. Vid je sejal in žel; ljudje so ga imeli uže za premožnega moža v selu, in njegova mošnja je še vedno toliko dajala, da si je mogel če dalje več in več kupovati. V tretjem letu je uže k svojemu posestvu drugo grajščinsko kmetijo v najem vzel, ki mu je obilo pridelkov dajala. Mož je bil, kteremu je šlo vse po sreči.

Čas vrnitve je prišel, in Vid si je toliko prihranil, da je lahko plačal svoj dolg. Pripravil je denarje, in v odločenem dnevu vstal je zjutraj zgodaj, poklical svojo ženo in vse otroke, velel jim je, umiti in sčesati se in jih praznično obleči. On sam pa se je ogrnil z ono suktnjo, v kateri je hodil k sv. obhajilu. Ko so bili pripravljeni, zakliče skozi okno: «Anže, vprezi!»

«Mož, kam pa gremo?» vpraša ga žena. «Vsaj danes ni nedelja, ni somenj; mar si take dobre volje, da nam hočeš veselje pripraviti. Kam nas pa popelješ?» Odgovoril ji je: «Z vami grem bogate strijce onstran gore obiskat, in tistemu, ki mi je z denarji pripomogel k premoženju, plačat dolg in obresti; danes je plačilen dan.»

To je bilo ženi jako všeč; lepo je oblekla sebe in otroke, in da bi imoviti strijci tudi o moževem bogastvu dobro mislili in se je ne sramovali, obesila je veržico s cekini okoli vratú. Vid je zavezal težko mošnjo z denarji, jo vzel k sebi in ko je bilo vse pripravljeno, vsede se z ženo in otroci na voz. Anže je pognal čvetero kônj in brzo so dirjali proti Krkonošem po ravnoti.

Pred strmo sotesko je Vid ukazal ustaviti voz ter je šel s svojimi ljudmi z voza, hlapcu veleč: «Anže, vozi počasi na gôro in počakaj na vrhu pri treh lipah in če nas tudi kmalu ne bode, le počakaj, da se kônji oddahnejo in napasejo. Tukaj vem za stezo; nekoliko v stran je, pa nič ne dé! Potem je zavil z ženo in otroci v gozd skozi zaraščeno grmovje in je gledal ždaj sem zdaj tjà moteč svojo ženo, da je zašel. Silila je v to, vrniti se ter iti po veliki cesti. Vid je pa naglo obstal, poklical svoje k sebi in jim rekel: «Žena, ti meniš, da gremo k tvoji žlahti; k nji iti ne mislim. Tvoji bogati strijci so stiskači in sleparji! Ko sem v svoji revščini iskal pri njih tolažbe in pomoči, zasramo-

vali so me, zaničevali in ošabno od sebe pahnili. — Tukaj stanuje oni bogati strijc, kteremu imamo zahvaliti svojo premožnost, kteri mi je na moževsko besedo posodil denarjev, da mi je pridnost toliko obrodila. Na današnji dan mi je rekel priti in mu posojilo z obrestmi vrniti. Ali veste zdaj, kdo je tisti gospod? Gospod gore, Répoštev imenovan.»

Žena se je silno prestrašila ter večkrat prekrizala se; otroci so se tresli strahu, da jih bodo oča peljali k Répoštevu. Doma so mnogo o njem čuli, da je silno strašen velikan in da otroke žrè. Vid jim je vse razodel, kako se mu je takrat godilo, ko se mu je na poziv prikazal duh v podobi ogljarja, in kaj je žnjim opravil v otlini. Hvaležnega srca je pripovedoval o njegovi dobrotljivosti in tako ginjen, da so mu vroče solze kapale čez zagorela prijazna lica.

«Počakajte tukaj,» je dalje govoril; «jaz grem v otlino, opraviti svoj posel. Nič se ne bojte, ne bodem se dolgo mudil, in če bode mogoče, pripeljal bodem gospoda gore seboj. Ne bojte se, svojemu dobrotniku podati roke, dasiravno bode črna in okajena. Nič žalega vam ne bode storil in gotovo se bode veselil svojega dobrega dela in naše hvaležnosti! Le srčni bodite, zlata jabolka in mali kruhek vam bo delil.»

Boječa žena se je branila v otlino iti, tudi otroci so tarnali in jokali, stiskali se k očetu in ga za suknjo vlekli, ko jih je odriival na stran. Pa

vender se jim je iztrgal s silo, in skozi goščavo je prišel k dobro znani skali. Vsa znamenja kraja je spoznal, ktera si je dobro zapomnil. Star, pol osušen brast, za katerim se je dolina odpirala, stal je še, kakor pred tremi leti, pa otlina ni bilo nikjer več opaziti.

Vid je skušal na vse načine, si narediti pot v goro. Pobral je kamen, potrkal na skalo, da bi se odprla. Vzel je težko mošnjo v roko, žvenkljal s trdimi tolarji in klical na ves glas: «Duh gorá, vzemi, kar je tvojega!» Pa duh se ni dal ni videti ni slišati. Pošteni dolžnik se je moral zategadelj vrniti s svojimi denarji. Ko so ga žena in otroci zagledali, tekli so mu veseli naproti. Žalosten je bil in skrbelo ga je, kaj da mu je storiti, ker ni mogel denarjev povrniti. Zmislil si je in sklenil storiti kakor pred tremi leti: Poklical ga bom z njegovim grdim imenom, če se mu tudi zamerim. Naj me tepe in lasá po svoji volji. Slišal me bo gotovo. Zdaj zavpije na vse grlo: «Répoštev, Répoštev!» Boječa žena pa ga je prosila molčati, usta mu je hotela mašiti, a ni se dal ubraniti ter huje in huje je vpil. Kar se pritisne najmanjši deček jokajoč se k materi: «Oh, črni mož, črni mož!» Ves vesel vpraša Vid: «Kje?» — «Tam za drevesom poslušá!» in vsi otroci so se vkup zrinili, tresli se strahu in zelo vpili. Oče je pogledal, pa nič ni videl; zmota je bila. Z eno besedo, Répošteva ni bilo in vse klicanje ni nič pomagalo.

Vrniti so se morali, in oče Vid je šel žalosten in potrtega srca po široki cesti. Zdaj je zašumelo nekaj iz gozda v drevju; tanke breze so pripogovale svoje vrhove, listje se je treslo, bližje in bližje je šumelo in veter je vrlo majal košate veje, gnal suho listje in bilje pred sabo, vrtil na cesti prah v majhne oblake, kar je otroke, ki so uže Répoštevca pozabili, prav veselilo. Listje so lovili, ki ga je veter kvišku odnašal. Med suhim listjem so tudi zagledali košček papirja onstran ceste, po kterega je zopet otrok stekel, ki je duha videl. Pa ko ga je hotel prijeti, ga je veter vzdignil in dalje odnesel, da ga ni mogel doseči. Zato je vrgel svoj klobuk nanj, pokrivši ga. Ker je bil lep bel papir in je varčni oče vse na dobro obrniti vedel, prinesel mu je fant, kar je našel, da bi ga oče pohvalili.

Ko je Vid papir razvil, videti, kaj da je, takoj spozna, da je dolžno pismo, ki ga je naredil gorskemu duhu, pretrgano od zgoraj navzdol, pod kterem je stalo pisano: Vse je plačano. Vid to opazivši, ganilo ga je v srce. S sladkim veseljem je vskliknil: «Veseli se, ljuba žena, in veselite se vi, otroci! Videl nas je, slišal našo hvalo. Naš dobrotnik, ki je bil nevidno pri nas, dobro vé, da je Vid pošten mož. Rešen sem svoje obljuje in vrnimo se radostnega srca domóv!» Otroci in stariši so v svoji hvaležnosti veselja jokali se po poti k vozu, in ker je žena jako želela, svoje sorodnike obiskati, da bi s svojo premožnostjo skope strijce osramotila, drdrali

so jaderno z gore. O mraku pridejo v selo in se ustavijo pred ono hišo, iz ktere je bil Vid pred tremi leti pahnjen. Zdaj je prav srčno potrkal in vprašal po gospodarju. Na prag stopi neznan mož, kateri tujim gostom niti soroden ni bil, in po njem je zvedel Vid, da so bogati strijci dogospodarili. Eden je umrl, drugi ponesrečil, tretji je pobegnil, in sosedje so uže popolnoma nanje pozabili. Vid je prenočil s svojo družino pri prijaznem kmetu, ki je njemu in njegovi ženi nadrobno pripovedoval o njih osodi. Drugi dan so se vrnili domov po svojih opravkih. Vidovo bogastvo je rastlo in rastlo, a on ostal je pošten in premožen mož vse svoje žive dni.

IV.

Čeravno si je Vid prizadeval, zamolčati in skrivati pravi vir svoje sreče, da bi preobilo obiskovalcev ne obudil, ki bi njegovega gorskega dobrotnika zelo nadlegovali, vendar so ljudje zanimivo to dogodbo kmalu izvohali; kajti če moževa skrivnost na ženskih ustnicah leži, rada jo najmanjša sapica odnese kakor perjiče. Vidova žena jo je razodela molčeči sosedinji, ta svoji kumi, ta svojemu strijcu gospodu vaškemu brivcu in ta vsem, ktere je hodil brit. Tako se je raznesla novica po celi vasi in potem po celi fari. Zdaj so sprideni gospodarji, lenuhi in postopači začeli ušesa vihati. Kar v trumah so hodili v goro, zabavljali duhu, klicali in rotili ga. Pridružili so se jim še druge vrste ljudje, vlačugarji in potepuhi, ki so prehodili goré, trkali tu in tam nadejaje se, da bodo vzdignili zaklade in bakrene posode. Répoštev jim je pustil veselje nekaj časa ter je mislil, da se ne izplača, jeziti se nad njimi; samo za nos jih je vodil, ker je pustil po noči vzplamteti tu in tam kako višnjevo lučico, in ko so iskalci prišli, pometal je njih kape in klobuke nanje. Marsikak lonec z denarji napolnjen jim je dal skopati, ktereга so veseli domóv odnesli, denarje kakih devet dni hranili in kadar so jih prišli gledat,

so našli potem smrad in nesnago v lonci, ali pa črepinje in kamenje. Pa vendar se niso utrudili, zopet hoditi v goro. Zavaljo tega je postal duh nevoljen, spodil je vlačugarje, nažgavši jih s kamenjem, ter je bil vsem popotnikom tako hud, da ni prišel nihče brez strahu v goro, in imena Répoštev ni bilo slišati mnogo mnogo let več v gori.

Necega dné se je senčil duh pri plotu svojega vrta. Kar pride po poti žena, ktera mu je bila zavaljo nje posebne oprave jako všeč. Imela je dete na prsih, eno je nesla na hrbtu, eno peljala za roko in večji deček je nesel prazen jerbas in grablje za njo. Misli si Répoštev: «Mati je pač dobra stvar, vodi svoje čvetero otročiče, opravlja še svoja dela brez godrnjanja in morala se bo še obložiti s težkim jerbasom. To se pravi drago plačevati veselje ljubezni!» To premišljevanje mu je naredilo dobro voljo in spusti se v pogovor z ženo.

Posadila je svoje otroke na travo in smukala perje z grmovja. Med tem je bilo otročičem dolg čas in začeli so močno jokati. Mati je takoj nehala delati, žnjimi igrala se, vzela jih v naročje, skakala in pela jim, zazibala jih zopet in potem šla po svojem poslu. Kmalu potem so začeli komarji otročičke pikati in ponavljala se je prejšnja pesen.

To matere ni naredilo nevoljne. V grmovje je stekla, jim jagode brat, najmanjšega pa je podojila. Materina potrpežljivost in dobrosrčnost ste duha jako zadovoljili. Pa majhni kričač, ki je bil popred

materi na hrbtu, ni dal nikakor utolažiti se; svoje-glav, trmast deček je bil, kateri je jagode od sebe vrgel, ko so mu jih dali, in vpil je, kakor bi ga kdo drl. Zdaj je bilo materi preveč in nevoljna vsklikne: «Répoštev! — pridi in snej vekača.» V tistem hipu pristopi duh v podobi ogljarjevi, rekoč: «Tukaj sem, kaj hočeš imeti?» Mati ne nadejaje se, da se bode Répoštev istinito prikazal, s prva vsa prestrašena obmolkne pred črnim velikanom, toda kmalu se osrči ter ga pogumno zavrne: «Poklicala sem te le, da bi svoje otroke potolažila; ker so zdaj pokojni, te ne potrebujem in zahvaljujem se ti za tvojo dobro voljo.»

«Ali pa veš tudi,» odgovori ji duh, «da me tako nihče brez kazni ne sme klicati. — Primem te pri besedi! Daj mi vekača, da ga požrem; kaj tacega uže davno nisem imel v ustih!» In stegnil je svojo sajasto roko, da bi dečka prijel.

Kakor koklja, zagledavši kragulja v višavi, najprvo s plašnim kokanjem skliče svoja piščeta v varno gnezdo, svoje peruti razprostre in potem začne bojevati se z močnejim sovražnikom, tako se je razsrjena žena črnemu ogljarju v brado zakadila, namerila mu s pestjo, zarohnivša nad njim: «Pošast! preden mi otroka vzameš, moraš mi srce iz prs strgati!»

Tako srčnega napada se Répoštev ni nadejal. Oplašen stopi nazaj, čudeč se junaškemu pogumu, kakersnega med ljudmi se ni skusil. Prijazno se

nasmehlja ženi ter reče: «Ne togoti se! Vsaj ne žrem ljudi, kakor misliš. Nič žalega ne bom storil ni tebi ni tvojim otrokom, pusti mi dečka vekača; vseč mi je. Redil ga bodej kakor grofiča, v baržun in svilo ga bodej oblačil in gospoda ga bom naredil, ki bo hranil očeta in brate. Terjaj zanj tisoč kron, dam ti jih!»

«Ho, ho!» nasmeje se bistra žena; «ali vam je dečko vseč? — Da, čvrst je kot redkev; a za ves svet bi ga ne dala.» — «Nespametnica!» reče ji Répoštev, «ali nimaš še treh družih otrok, ki ti delajo dosti jeze in nevolje? Težko jih moraš rediti in ubijati se žnjimi noč in dan.»

Žena: «Res je to, a zato sem mati, in storiti moram svojo dolžnost. Otroci mi delajo obilo preglavice, a tudi mnogo veselja.»

«Lepo veselje mi je to, z mehovi celi dan vlačiti se, pestovati in snažiti jih, poslušati njih vpitje in čuvati njih početje!»

Ona: «Reči vam moram, gospod, da vam je materinó veselje malo znano. Ves trud in vse delo osladi en sam migljaj, prijazno smehljanje in blebetanje malih nedolžnih otročičev. — Le pogledjte mi tega rudečega dečka, kako se me oklepa, mali priliznjenček! Ali ni bil ta, ki je tako kričal? — Oh, če bi le sto rok imela, ki bi vas vzdigovale in nosile ter za vas delale, preljubi otročički!»

Duh: «Tako! ali vaš mož nima rok, da bi delal?»

Ona: «O da, ima jih! In vzdigne jih tudi včasi, da jih čutim.»

Duh (jezno): «Kako? Tvoj mož si upa položiti roko nate? Na tako ženo? Vrat mu bom zavil ubijalcu!»

Ona (smeje se): «Potem bi imeli preveč vratov viti, če bi morali vsi možje z vratovi plačevati, ki se nad ženami znašajo. Možje so hudi ljudje. V zakonu je treba marsikaj trpeti, zato sem se omožila!»

Duh: «Če si vedela, da so možje hudi ljudje, bila si neumna, da si se omožila.»

Ona: «Znabiti! Pa Štefan je bil čvrst korenjak, ki je imel dober zaslužek, jaz pa sem bila uboga dekla brez dote. Prišel je k meni in me je snubil; dal mi je za aro tolar, na katerem je bil vtisnen divji mož, in kmalu sva bila mož in žena. Potem pa mi je tolar nazaj vzela, a divjega moža imam še.»

Duh (smeje se): «Morebiti si ga podivjala s svojo trmo?»

Ona: «O trmo je uže izgnal iz mene! Pa Štefan je stiskač. Če hočem imeti novcev od njega, razsaja huje v hiši, kakor vi včasi po gorah, očita mi revščino in molčati mu moram. Če bi mu bila kaj dote k hiši prinesla, bi mu uže jezik zavezala.»

Duh: «S čim se živi tvoj mož?»

Ona: «S steklom kupčuje in težko si mora kruh služiti. Leto in dan nosi ubožec težki koš iz

Češkega; če se mu po poti kaj ubije, moram jaz in ubogi otroci plačati, a ljubezen ne udari hudo.»

Duh: «Ali moreš še moža ljubiti, ki tako s teboj ravna?»

Ona: «Zakaj pa ne? Ali ni oče mojim otrokom? Vse bodo poravnali in nama pomagali, kadar bodo zrastli.»

Duh: «To je pač žalostna tolažba! Otroci plačajo tudi starišem trud in skrbí? Ko ti bodo otroci poslednji denar iz žepa izmolzli, vzeli jih bo cesar v vojsko, da ti jih bodo Turki pobili.»

Žena: «Če prav, to mi ne teži srca. Če jih Turki pobijejo, umró za cesarja in domovino v svojem poklici. Morejo pa tudi v vojski obogateti in starišem pomagati.»

Potem je duh začel pogajati se še enkrat za otroka, pa žena mu še odgovora ni dala. Napolnila je jerbas z listjem, povezala nanj najmanjšega otroka in Répoštev se je obrnil, kakor če bi hotel iti. Ker je pa bilo breme pretežko, da bi ga bila mogla žena vzdigniti, prosila ga je pomoči, rekoč: «Ker sem vas uže poklicala, pomagajte mi vsaj zadeti, in če hočete še ljubav storiti, dajte dečku, ki vam je tako všeč, desetico v dar, da si kruha kupi. Jutri bo prišel oče in nam bo prinesel iz Češkega kaj za kolače.»

Duh ji odgovori: «Pomagal ti bom uže, če mi pa dečka ne daš, mu tudi jaz daru ne dam.»

«Tudi dobro!» odgovori žena in gre svojo pot.

Dalje ko je šla, bolj težak je prihajal jerbas, da je skoro opešala in vsacih deset stopinj morala počivati. To se ji je zelo čudno zdelo. Mislila je, da ji je Répoštev eno zagodel in kamenja skrivaj pod listje naložil. Postavila je torej jerbas na bližnji štor in ga zvrne. Pa samo listje se je vsulo iz njega brez kamenja. Napolnila ga je zopet do polovice in je še toliko listja v pripas natlačila, kolikor je mogla. Pa kmalu ji je bilo zopet pretežko. Še enkrat je morala odložiti. Dostikrat je nosila koše napolnjene s kopico sklenic in kozarcev, a tako je ni težilo še nobeno breme in tudi utrudila se ni kmalu tako zelo. Ko je domov prišla, je vender hišo opravila, kozam in kozličem pokladala zelenega listja, otročičkom kruha dala za večerjo, z njimi molila in kmalu veselo zaspala.

Zlat voz in čuječ dojenček, ki je glasno terjal svoj živež, zbudil je pridno ženo iz trdnega spanja k navadnemu delu. Najprvo je šla koze pomlesti, pa — kako se je ustrašila! Uboga žival, stara koza, je ležala mrtva, kakor kamen trda, moleč vse štiri od sebe. Kozlički pa so strašno obračali oči, jezičke daleč vun stegovali in uže pojedali. Taka nesreča ni še zadela blage žene, kar gospodinji. Vsa omamljena vsled nezgode vrgla se je na slamo, brisaje s pripasom solzne oči. Gledati ni mogla pogina živalic, in zdihovala je globoko: «Oh, jaz nesrečna žena, kaj bom začela! in kaj bo moj hudi mož rekel, kadar pride; oh, ob

vse svoje premoženje sem, oh, ob ves ljubi dar božji!»

Svojemu zbeganemu srcu pa je kinalu našla tolažbe, rekoč: «Če je ljuba žival ves tvoj blagoslov božji na tem svetu, kaj so ti pa otroci?» Sram jo je bilo in mislila si je: Pusti vse bogastvo svetá, vsaj imaš še moža in čvetero otrok. Vsaj se še ni vsušil mlečni virček za preljubega dojenčka, in za druge otroke je še obilo vode v vodnjaku. Če prav Štefan razsaja in če me tudi tepe, kaj to dé? Vsaj nisem nič zanemarila. Žetev je pred durini; žet bom šla in po zimi bom predla do polunoči. Drugo kozo dobiti bode menda uže se môči, in kedar imam to, tudi kozličev ne bode manjkalo.

To premišljeva se je srce zopet ohrabrilo. Solzé si je obrisal in ko je pogledala, ležal je pred njo listek, ki se je tako lepo lesketal, tako rumeno kakor zlato. Urno je vstala, tekla sosedi židovki pokazat, kaj je našla, in židovka je takoj spoznala dragoceno kovíno. Zbarantala jo je od nje in ji odštela na mízo dva trda tolarja. Ta hip zgine vsa žalost iz brezupnega srca.

Toliko gotovih denarjev še uboga žena nikoli ni imela. Tekla je k peku in mesarju, kupila maslene kruha otrokom in kozličevo gnjat Štefanu za pečenko, ko bi zvečer prišel truden in lačen domóv. Kako veseli so skakljali otročiči materi naproti, ko je prišla domóv in jim delila tako slastnih, nenaavadnih jedi! Prepustila se je vsa materinemu veselji,

da je mogla nasititi stradajoče otročiče. Njena druga skrb je bila mrtva živina, kateri je po nje misli zaval kak hudobnež. Namenila je, po moči prikrivati to nesrečo svojemu možu. Pa nje čudenje je vse presegalo, ko je zagledala korito polno zlatobliščeečega listja. Zdelo se ji je takoj, da je živina zato pocepala, ker je jedla zlato. Zavoljo tega je nemudoma nabrusila nož, kozi in mladičem prepalarala trebuh ter našla v vsakem želodcu kepo zlata.

Zdaj ni vedela, kaj začeti s svojim bogastvom. Ko je pa zaklad vzela v svojo last, polnile so njeno srce tudi težke skrbi. Nepokojna, boječa je bila, srce ji je močno utripalo, vedela ni, ali bi zlató v skrinjo zaprla ali v hramu zakopala. Bala se je tatov in tolovajev, a tudi stiskaškemu Štefanu ni hotela razodeti svoje sreče, ker se je bala, da bi iz skoposti ne prisvojil si vsega zlata, njo pa z otroci vred vender le stradati pustil. Dolgo je premišljevala, kako storiti najpametneje, pa vedela si ni svetovati.

Šla je torej k gospodu župniku in mu je vse povedala, kako in kaj se ji je pripetilo z Répoštevom, kaj ji je pripomoglo k velikemu bogastvu in kaj da ga hoče prositi. Resnici v dokaz mu je pokazala vse zlato, ki ga je pri sebi imela. Gospod župnik se je pri tej priči prekrižal, a tudi veselil obile sreče uboge žene premišljeva je, kaj bi ji svetoval in kaj bi storil, da bi se lakomni Štefan ne polastil bogastva.

Po dolgem ugibanju je rekel: «Poslušaj me, žena! Jaz vem za svét vsemu temu. Pretehtaj mi zlató, da ti ga pošteno shranim, in potem bodem spisal list v laškem jeziku, v katerem bode stalo, da se je tvoj brat, ki je šel pred leti v tuje dežele, prepeljal iz Benetk v Indijo in da je ondi umrl; da je v oporoki vse svoje premoženje tebi zapustil s pristavkom, da pride samo tebi v korist in nikomur drugemu in župnik naj bode tvoj jerob. Jaz ne terjam ne plačila ne hvale za to, samo to pomisli, da si sveti cerkvi hvale dolžna za blagoslov, ki ti ga je Bog dal; zato obljubi naši cerkvi bogato mašno obleko.»

Ta svét je bil ženi jako všeč in rada je obljubila to gospodu. Natanko sta pretehtala zlato, položila ga v cerkveno skrinjo in žena je sla domov veselega in lahkega srca.

Répoštev je bil prijatelj ženam, dasiravno ga je nekoč vodila ena za nos; a ta kmetica pa se mu je posebno prikupila s svojim obnašanjem. Tem bolj se je pa surovemu Štefanu mrzil in želel je, nad njim znositi se za ubogo ženo, ter mu eno zaigrati, da bi se mu srce treslo in ga tako ukrotiti, da bi bil ženi podložen. Zavaljo tega je osedlal brzi jutranji veter, vsedel se nanj in dirjal čez hribe in doline, ter gledal kakor begún po vseh cestah in stezah, ki peljejo iz Českega. Kar ugleda popotnika, ki je nesel težko breme, in ta hip mu je bil za petami ter mu natanko ogledoval blago, ki ga

je imel v košu. V svojo srečo ni nosil noben popotnik steklovine po tej cesti, sicer bi ne bil odšel škodi in zasmehovanji, če bi tudi ne bil mož, kterega je Répoštev iskal.

Na ta način mu težko obložen Štefan ni mogel uiti. O mraku prikorači čvrsti mož po cesti s težkim košem na hrbtu. Kolikorkrat se je prestopil, zaškripal je koš. Duh se je uže veselil, ko ga je od daleč videl priti, da mu ne bó odšel, in pripravil se je, izpeljati svoj naklep. Spehani Štefan je prišel skoraj vrh hriba, še poslednji klanec je imel pred sabo, in potem bi ga peljala pot navzdol proti domu. Zavaljo tega je še bolj hitel. Vendar je moral včas počivati. S svojo gorjačo je podpiral koš, da bi si težo olajšal, in brisal si je pot, ki mu je tekkel v debelih sragah po obličji. Dospel je vrh griča in ravna, lepa steza je vodila doli čez poveseje. Sredi pota je ležala prežgana smreka in paróbek je stal navpik poleg njé, na vrhu raven kakor miza. Okrog in okrog je rasla zelena trava, kraj je bil jako lep, razgled v okolico krasen, da je popotnik rad tukaj postal in oddahnil se. Tudi utrujenemu Štefanu je bilo vablljivo mesto tako všeč, da je kar svoj koš na deblo postavil in se nasproti po dolgem vlegel v travo. Tukaj je preudarjal, koliko dobička bo imel in našel je, da bi si na trgu osla kupil in otovoril, če bi nobenega novca za dom ne obrnil in pridni roki svoje žene prepustil skrb za živež in obleko. Misel, kako bi v prihodnje otovorjenega

osla poganjal počasi pred seboj, mu je bila pri ožuljeni rami tako sladka, da si je ni hotel iz glave izbiti.

«Zdaj imam osla,» pravi sam sebi, «potem bom dobil kmalu konja, in ko bom imel konja v hlevu, našla se bo tudi njiva. Iz ene njive bodete lahko dve, iz dveh štiri, s časom celo zemljišče in kmetija, in nazadnje bode imela tudi Liza novo krilo.»

Prišel je s svojim računom ravno tako daleč, kakor Doleneč, ki je nesel jajca na trg. Kar spusti Répoštev vrtinec okrog debla in koš se prekopicne na tla, da se je vsa roba v tisoč koscev razdrobila. To je vdarilo kakor strela v Štefanovo srce. Ob jednom je slišal od daleč glasno krohotanje. Zazdelo se mu je, kakor bi se nekdo veselil njegove škode, in ker se mu vihar tudi ni naraven zdel in ker je videl, da sta drevo in štor zginila, mislil si je lahko, kdo mu je napravil tako nesrečo.

«O Répoštev!» je zdihoval, «mari te veseli moja nesreča? Kaj sem ti storil, da si mi vzel košček kruha? Oh, jaz za vse dni svojega življenja nesrečni človek!»

Potem se je vèdel, kakor bi bil ob pamet in preklinjal je Répoštev, kakor si je le mogel domisliti, da bi ga bil ujezil. «Potepuh!» je vpil, «pridi in še zadavi me, ko si mi vzel vse, kar sem imel na zemlji!» V resnici mu ta hip ni bilo življenje več, kakor zdrobljena posoda. Répoštev se pa ni dal ni videti ni slišati.

Osiromašeni Štefan je moral, če ni hotel praznega koša domov nesti, črepinje pobrati, da bi jih v steklarnici zamenjal za par kozarcev. Globoko zamisljen, kakor trgovec, kteremu je požrešno morje pogoltnilo ladijo in blago, šel je z gore proti domu. Sto in sto težkih misel mu je rojilo po glavi, kako bi škodo poravnal in svojo kupčijo zopet pričel. Spomnil se je koze, ki jo je žena imela doma v hlevu; pa ljubila jo je skoro kakor svoje otroke, in vedel je, da je ne bode dobiti z lepo. Zato si izmisli zvijačo, svoje nesreče doma ne povedati in ne po dnevi vrniti se domov, temveč splaziti se ob polunoči v hišo, gnati kozo v Kovačevo na trg in za skupljeni denar kupiti novega blaga, kedar bi se pa vrnil domov, kregati se s svojo ženo in ji očitati, kakor bi bila nje nemarnost kriva, da ji tatje kradejo živino iz hleva, kedar njega ni doma.

S tem dobro prevdarjenim sklepom splazil se je blizo vasi v grmovje in je čakal ondi težkega srca, kdaj bode ura bila polunoči. Točno ob dvanajstih je šel krast. Zlezal je čez nizka dvoriščina vrata, odprè jih od znotraj in splazi se h kozjemu hlevu. Bal se je vender, da bi ga žena ne zasačila pri tatvini. Proti navadi je bil hlev odprt in čudil se je, dasi ga je tudi veselilo, kajti našel je v tej nemarnosti eno priložnost več, prikriti s tem svojo hudobijo. Toda v hlevu je bilo vse prazno in mrtvo, niti koze niti kozličev ni bilo v njem. V prvem strahu je mislil, da ga je uže morda pre-

stregel kak tatinski tovariš, ki je znal ročnejše krasti, kakor on, kajti nesreča pride malokedaj sama. Prestrašen je padel na posteljo žalujoč, da mu je splaval po vodi poslednji poskus, znova spraviti svojo kupčijo na noge. Od gospoda župnika vrnivša se Liza, pripravila je radostno vse, da bi postregla svojemu prišedšemu možu z dobro jedjo. Tudi gospoda župnika povabila je, da bi pri veselem obedu povedali Štefanu, kakošna sreča je doletela njegovo ženo in s katerimi pogoji bi je mogel biti tudi on deležen. Proti večeru pogledovala je skrbno skozi okno, ali se Štefan uže vrača. Nepotrpežljivost gnala jo je ven pred vas, kjer je pogledovala s svojimi bistrimi očmi po cesti. Žalostna je bila, ker ga tako dolgo ni hotelo biti. Ko se je stemnilo, začelo jo je strah biti v spalnici; večerjala pa ni nič. Jokala je in dolgo ni mogla zaspati. Še le proti jutru je malo zadremala. Ubozega Štefana pa je nadlegoval dolčas v kozjem hlevu in bil je nevoljen. Tako je bil klavern, da si ni upal potrkati na vrata. Naposled zakliče s slabim glasom: «Ljuba žena, zbudi se in odpri svojemu možu!»

Ko je Liza čula njegov glas, skočila je kakor srna s postelje, stekla k durim in veselo objela moža. On se je pa držal mrzlo, postavil je svoj koš na tla, in se vlegel na klop. Ko je vrta žena videla moža tako klavernega, obšla jo je žalost. Rekla je: «Kaj ti je, ljubi mož? kaj se ti je pripetilo?»

Odgovoril ji je samo sè zdihovanjem, pa vender je kmalu zvedela, zakaj je tako žalosten, in ker mu je bilo srce prepolno, ni mogel dalje zamolčati ženi svoje nesreče. Ko je slišala, da mu je Répoštev eno zagodel, uganila je lahko dobrotljivi namen duha in ni se mogla ubraniti smehu. To bi ji bil Štefan grdo plačal, če bi bil pri drugi volji. Zdaj pa nič ni rekel na to. Poprašal je le plašno, kje so kozé. Žena se je še močneje smijala, ko je videla, da je gospodar ovohal uže vse kote.

«Kaj ti je mar moja živina?» rekla je. «Vsaj še nisi vprašal po otrocih. Živina je shranjena dobro zvunaj na paši. Kaj ti bo Répoštev belil glavo, ne žaluj! Kdo vé, kje nam je on ali pa kdo drugi namenil obilno plačilo!»

«Kaj tacega znaš dolgo upati,» zavrne jo mož.

«Ej, vender,» pravi žena, «sreča pride dostikrat, ko se je najmenj nadejamo. Nič ne maraj, Štefan, če prav nimaš steklovine in jaz ne kože, imava vender zdrave otroke in zdrave roke, da preživiva sebe in nje. To je najino bogastvo.»

«Oh, da bi se Bog usmilil!» zdihuje žalostni mož. «Ako so kozé proč, neši mi še te štiri mehove koj v vodo; jaz jih ne morem preživiti.»

«Če jih ti ne moreš, morem jih pa jaz,» ponosno odgovori Liza.

Pri teh besedah so prišli prijazni gospod župnik, ki so uže pred vratmi poslušali ves govor. Poprijemši besedo naredé Štefanu dolgo pridigo, da je

lakomnost korenina vsemu hudemu in ko so mu dosti v glavo vtrobili, povedali so mu tudi o bogati dedščini njegove žene.

Pokazali so mu laško pismo in povedali iz njega, da ima tedanji vaški župnik spolniti poslednjo voljo ranjcega in da so uže v varnost spravili, kar je zapustil.

Štefan je gledal kakor zaboden vol in nič drugega ni mogel storiti, kakor včasih pripogniti se. Ko se je nekoliko zbrihtal, objel je svojo skrbno ženico in ji zagotavljal, da jo bode zvesto ljubil in spoštoval celi čas svojega življenja.

Bil je od tega časa najboljši mož, najboljši oče svojim otrokom in priden gospodar; dasitudi poprej nikoli ni bil postopač.

Gospod župnik prodali so s časom zlató, kupili za denarje veliko kmetijo, na kateri sta gospodarila Štefan in Liza do smrti. Denarje, ki so še ostali, posojevali so na obresti, ter so s premoženjem gospodarili tako pošteno, kakor s cerkvenim. Vzeli niso drugega plačila, kakor mašno obleko, katero je dala Liza tako lepo narediti, da ni bilo njej jednake. Liza imela je še v svoji starosti obilo veselja s svojimi otroci in Répoštevov ljubček je bil kaj hraber mož. Služil je dolgo v cesarski armadi za časa tridesetletne vojske ter je bil imeniten častnik.

V.

Ker je duh mater Lizo tako lepo obdaroval, ni dal slišati dolgo nič več o sebi. Ljudstvo je sicer pripovedovalo marsikako čudno prigodbo, ktero so ženske ob dolgih zimskih večerih predle tako dolgo in tanko, kakor nit na vretenu; a zgolj prazne pravljice so bile, izmišljene samo za kratek čas. Pa kakor je sploh na svetu, da je med sto rečmi, ktere pripovedujejo ljudje, komaj jedna resnična, tako je bila tudi med sto pripovedkami o Répoštevju v Krkonoših komaj jedna, ki se je res prigodila. Grofinja Cecilija bila je pred kakimi sto leti poslednja, ktera je imela ž njim opraviti, predno je zginil popolnoma s svetá.

Ta gospa, ktero so pokvarile in naredile vso hromovo mehkužnosti visocega stanú, peljala se je z dvema hčorama v Karlove Vari (toplice) na Češko. Mati je jako hrepenela po toplicah, hčere pa po veselji in družbah, ki se v taci krajih shajajo; noč in dan vozile so se v eno mer, da bi prej dosegle svoj cilj. Primerilo se je, da se pripelejo ravno ob solnčnem zahodu v Krkonoše. Bil je lep poletni večer, nobene sapice ni bilo čutiti. Ponočno obnebje bilo je posejano z zvezdami. Prvi lunini krajec in sem ter tjà letajoče kresnice delale

so, da je bil to najboljši večer, ktereга more kdo doživeti; toda popotnice so uživale malo ta večerni kras, kajti gospa mama je sladko zaspala ob ziba-joči vožnji, ker so konji počasi vozili, hčere s hišino so se pa stiskale vsaka v svoj kot in tudi dremale. Samo Janez, ki je kočijažil, ni zaspal. Vse, kar je kedaj slišal o Répoštevju, hodilo mu je sedaj na um, ljubše bi mu bilo, da bi nikoli slišal ne bil o njem. Oh, kako si je želel nazaj v Vratislavsko mesto, kamor si nikdar ne upa noben duh. Plašno se je oziral na vse strani in če je kaj zagledal, kar se mu je zdelo neznano, spreletela ga je mrzla groza po hrbtu in lasje so mu stopali po konci. Včasih je dal videti postiljonu, da ga je strah in nalašč ga je spraševal, ali ni nič nevarnega v hribu.

Dasiravno se mu je ta večkrat krepko pridušil po navadi voznikov, da se ničesa ni bati, bilo mu je vendar čudno pri srci.

Po dolgem molčanju ustavi postiljon konje, zamrmra nekaj sam pri sebi in konje požene, se zopet ustavi in tako večkrat naredi. Janez, ki je trdno mižal, odprl je plašno oči in v svoj strah videl, da kakega pol streljaja pred vozom stopa nekdo črn kot noč, velik čez mero, in kar ga je največ begalo, bila je prikazen v črnem plašči brez glave. Ko se je voz ustavil, obstal je ta tudi, in ko so konji potegnili, šel je tudi ta naprej. «Strijc, ali nič ne vidiš?» vprašal je strahopetnež in lasje so se mu jezili.

«Seveda vidim nekaj,» odgovori mu postiljon poluglasno; «pa le molči, da ga ne motiva.»

Janez je začel moliti, kolikor je znal, in mrzel pot mu je stal na čelu. Kakor blisk v temni noči, ko še gromenja nikjer slišati ni, celo hišo spravi po konci, ravno tako je bojzljivec tu pri svoji dre-majoči gospej iskal tolažbe in varstva. Naglo je potrkal na šipo. Grofinja nevoljna, da se je prebudila iz sladkega dremanja, vpraša: «Kaj pa je?»

«Žlahtna gospa!» rekel je Janez, «poglejte ven; tam hodi mož brez glave!»

«Tepec!» pokara ga grofinja, «ali se ti sanja? In če bi tudi res kaj bilo, vsaj mož brez glave ni kaj nenavadnega; povsod jih je dosti.»

Gospicama pa ta pot materine besede niso bile po volji; njiju srce se je treslo strahu. Plašno ste se pritiskali k materi, trepetaje in zdihovaje: «Oh, to je Répoštev, gorski duh!» — Gospa pa, ktera je o duhovih imela druge misli, nego hčeri ter ni vanje verovala, pokrega ju zavoljo nespametne vraže in jima dokazati hoče, da ti duhovi izvirajo iz prenapetih in razgretih možganov.

Razkladala je še svoje nazore z vso zgovornostjo, ko je mož s črnim plaščem, ki se je za nekaj časa popotnikom skrtil, stopil zopet iz goščave na cesto. Pa kmalu se je skazalo, da Janez ni dobro videl. Mož je sicer imel glavo, toda bila ni na vratu med pleči, temveč nesel jo je v rokah, kakor psička. To je storilo neizrečen strah v vozu in zvonaj voza,

komaj tri korake je stala pošast od voza. Mladi gospodičini in hišina, ktera sicer ni imela navade segati v besedo, kadar ste oni govorile, zavpile so jednoglasno in hitro zagrnile okno, da bi nič ne videle, in skrile so svoj obraz. Mati pa je v tihem strahu sklenila svoji roki in nje obličje ni kazalo, da bi verovala v strahove in duhove. Janez, na kterega je imel mož s črnim plaščem posebno piko, začel je glasno moliti, da bi se bil strahú ubranil. Komaj spregovori: «Vsi dobri duhovi» — vrže mu pošast odsekano glavo v čelo, da se je zvalil z voza na tla; v tistem hipu je ležal tudi postiljon na tleh in strah je rekel z otlim glasom: «Ná, to imaš od Répoštava, po čegar svetu se voziš! Meni je zapadlo vse: voz, konji in blago!»

Potem plane pošast spredaj na sedlo, požene konje in dirja čez goré in doline, tako da je ropot drdrajočih koles preglasil krik in jok prestrašenih žensk.

Naenkrat se je družba ostrašenih pomnožila za enega človeka. Nek popotnik je jahal počasi mimo voza in še zapazil ni, da kočijaž nima glave. Jezdil je pred vozom, kakor bi bil za to najet. Možu s črnim plaščem to nikakor ni bilo po volji. Ko je voz ukrenil na drugo pot, storil je to tudi jezdec. Prikradeni voznik se ni mogel iznebiti nepoklicanega spremljevalca, kakor bi ga bil kdo k vozu privezal. Vozniku je že vroče prihajalo, zlasti ko je videl, da je imel popotnikov konj eno nogo manj, pa

kljubu temu je trinogata para popolnoma dobro stopala. Bal se je, da se mu bo slabo godilo, ker je Répoštevovo mesto prevzel in zazdevalo se mu je uže, da se je pravi pravcati Répoštev vtaknil v to reč.

Čez nekaj časa obrnil se je konjik tako, da je tik voznika prišel in vprašal ga je prijazno:

«Rojak, kam se peljete?»

«Kam neki?» rekel je pošastni kočijaž s plašnim glasom, «kakor vidite, za nosom!»

«Prav!» reče mu konjik; «bratec, pokaži, kje imaš nos?» Potem prime konje za vajete, zgrabi črnoplaščnika in ga telebne tako krepko na tla, da so mu vse kosti zaškripale, kajti pošast na vozu bila je od mesa in kosti. Odmah je bil razšemljen in pokazala se je kodrasta glava, vstvarjena tako, kakor sicer vsaka človeška. Ker je goljuf videl, da je izdan, zbal se je težke roke svojega nasprotnika in tudi več dvomil ni, da je to Répoštev sam; zato se mu je podal in ga je prosil, naj ga pusti pri življenji.

«Plemeniti gorski gospod! — tako se hlini priklaten zločinec Répoštevu — usmilite se mene nesrečnega, ktereга je preganjala osoda uže od mladosti; kateri nikoli ni mogel tega doseči, kar je hotel, in kateri sedaj celo strah biti ne sme, ko med ljudmi več živeti ne more.»

To je bilo o pravem času govorjeno. Répoštev je bil na svojega posnemača tako razkačen, da bi

ga bi ga bil kar umoril, če bi ne bil želje vnet, slišati kaj več o njegovem življenji. «Vsedi se,» mu veli, «in stori, kar se ti bode ukazalo!»

Na to potegne konju četrto nogo izmed reber, stopi k vozu, ga odpre in hoče gospo in gospici prijazno pozdraviti.

Pa v kočiji bilo je tiho kakor v grobu; strah je omamil občutljive stvari tako, da so se vsi duhovi življenja iz njih umaknili in vse je ležalo v omedlevici, kar je bilo v vozu. Pa popotnik si je vedel kmalu pomagati. Zajel je poln klobuk vode iz mimo tekočega studenca, poškropi obraze omamljenim gospém, dá jim nekaj povohati, namaže jim senci z dišavo ter jih tako zopet poživí in okrepča. Po vrsti so odpirale oči ter zagledale čednega, na videz poštenega moža.

«Žal mi je, prežlahtne,» rekel je, «da ste na mojem graščinskem posestvu prišle v roke hudobnežu, kateri je gotovo imel namen, okrasti vas; rešene ste, jaz sem polkovnik Orjaškovič. Dovolite, da vas popeljem v svoj grad, ki ni daleč.»

To je bilo grofinji prav po volji. Z veseljem je sprejela to vabilo, in kodrež dobil je ukaz, dalje peljati. Voljno je storil svojo dolžnost. Da bi gospem dal oddahniti se strahu, pridružil se je zopet vozniku, ter mu veleval peljati zdaj na desno, zdaj na levo. Med tem je voznik dobro videl, da je konjik včasi kakega mimo letečega netopirja k sebi poklical in mu skrivno ukazoval, da ga je bilo še bolj groza.

Za eno uro vožnje se jim zasvetli v daljavi lučica, iz nje nastanete dve, nazadnje pokažejo se štiri. Prijahali so štirje lovci, kateri so skrbno iskali svojega gospoda, kakor so rekli, in zdaj veselili se, da so ga našli.

Grofinja bila je zopet popolnoma pri sebi, in ker je videla, da ni nevarnosti več, spomnila se je Janeza in skrbelo jo je zanj. Povedala je to svojemu varuhu, kateri je takoj poslal dva svoja lovca iskat nesrečna tovariša, da jima pomagata na noge. Kmalu potem pridrdra voz skozi temna grajska vrata na prostorno dvorišče. Obstal je pred silno lepim gradom, ki je bil skozi in skozi razsvetljen. Polkovnik je ponudil grofinji roko ter jo peljal v krasno dvorano k mnogobrojni ondi zbrani družbi. Gosposodičini se niste malo sramovali, ko ste v popotni obleki prišli v tako imenitno družbo, ki je bila prekrasno nališpana.

Po prvem pozdravljenji se je družba razdelila zopet v več delov, nekteri so sedli k igri, drugi so se zabavali v pogovorih. Menili so se o zadnjem dogodku, in kakor se rado zgodi ob pripovedovanji prestanih nevarnosti, zložili so kmalu dolgo povest, v kateri bi bila rada grofinja prva junakinja, če bi bila mogla utajiti oživljajoče dišave, s katerimi je polkovnik moral krepčati nezavestne ženske. Kmalu potem pripelje postrežni gospodar moža prišedšega, kakor če bi ga bil kdo poklical. Bil je zdravnik, kateri je povpraševal po občutkih grofinje in njenih

lepih hčera. Prijemal jih je za žile in z učenim obrazom marsiktera nevarna znamenja najti si domišljeval. Grofinja se je v svojem stanu jako dobro počutila, vendar se je bala za svoje življenje. Dasi je bila vsa pohabljena, slab život ji je bil vendar tako ljub, kakor obleka, ktere je bila uže vajena in bi je rada ne slekla, če tudi je bila uže obnošena. Povžila je torej po zdravnikovem nasvetu nekaj hladeče štupe in kapljic; zdravi hčeri ste morali isto storiti, ali ste hoteli ali ne.

Preveč voljni bolniki naredé zdravnike ostre, Krvoželjni mož je zdaj še celó rekel, da je treba puščati. Vzel je tedaj rudeč trak za obvezo, in grofinja je pomolila svojo roko. Ne bila bi se branila, naj bi bil zdravnik še kaj hujega tirjal, samo da bi ji bil pregnal ves strah iz života. Pa nji in hčera v srečo ni tirjal nič hujega. Gospodičini ste se dolgo in močno branili puščanju, a silno prigovarjanje in materini vzgled sta konečno pripomogla, da ste premagali strah pred jeklenim nožičkom ter postavili nogo v toplo vodo. Nazadnje prišla je tudi hišina na vrsto, dasi je prosila in tarnala, da ne more videti krvi. Pa nič ni pomagalo. Trdosrčni zdravnik ji je brez milosti zavihal rokav in postregel tako umetno in skrbno, kakor njeni gospôdi.

Ko je bilo to opravljeno, šli so na obed. Krasno je bilo vse prirejeno. Mize so bile skoro do stropa naložene s srebernim posodjem. Zlati in pozlačeni kozarci stali so na mizah, in družih reči bilo je to-

liko, da se je vse blestelo. V drugi stanici svirala je godba kratkočasne igre. Po jedi prinese strežaj še sladčic in sadja, da so se uže polni želodci še enkrat zasmijali. Premeteni sladčičar, ki je znal očem in želodcu vselej bolj ustreči nego pameti, je vse dogodjaje na potovanji grofinje postavil v majhnih sladkornih podobicah na mizo. Grofinja je vse to na tihem čudeč se radovedno ogledovala.

Obrnila se je k svojemu sosedu, češkemu grofu — in vprašala ga je, kaj danes tukaj obhajajo. Odgovoril ji je, da ni kaj posebnega in da so se zgolj v zabavo zbrali samo dobri prijatelji. Čudila se je, da o bogatem, postrežnem Orjaškoviči nikoli nič slišala ni, bodisi v Vratislavi, bodisi kje drugje. Mislila je, da bode o njem samem kaj več čula; pa ta je znal tako ročno ogibati se ji, da ničesa ni zvedela. Nalašč je nehal govoriti o svojem rodu in napeljeval je pogovor na duhove. Kadar pa ljudje kaj tacega začnejo govoriti, ne morejo kmalu nehati, ker nekteri vedó dosti povedati, drugi pa še raje poslušajo.

Nek dobro rejen gospod je mnogo zanimivega pripovedoval o Répoštevju in pričkali so se o resničnosti teh reči. Grofinja, imajoč sedaj obilo vode za svoj mlin, je rekla, da ni nič res, in je ugnala s svojo umnostjo v kozji rog nekega gospoda, ki je imel samo jezik še gibčen, in ki je Répoštevja vrlo zagovarjal. «To, kar se je meni sami primerilo,» rekla je, «očito kaže, da je vse sanje, kar se pri-

poveduje o gorskem duhu. Če bi tu v gorah svoje marnje počenjal in lepih lastnostij imel, ktere mu sanjači prikladajo, gotovo bi sleparju ne bil pripustil z nami tako delati, a ubogi duh ni mogel svoje časti rešiti. Brez pomoči srčnega gospoda Orjaškoviča bi bil predrznež z nami počel, kar bi se mu bilo zljubilo.»

Hišnemu gospodu dosihmal ni bilo mar za te pogovore, zdaj pa se je tudi oglasil, rekoč: «Plemenita gospa, vi ste duhove čisto iz svetá izmedli. Vse bitstvo možganov je zginilo po vašem pouku, kakor megla izpred naših oči. Dokazali ste tudi dobro, da starega prebivalca teh gorá ni, in njegov zagovornik, oni gospod tam, je umolknil. — Kaj pa, če bi bil domišljeni gorski duh vender pomagal rešiti vas iz pesti pošemljenega tolovaja? Kaj pa, če bi se bilo prijatelju sosedov zljubilo, premeniti se v mojo podobo, da bi vas bil tako spravil v varnost? In če vam jaz rečem, da se kot hišni gospodar celi čas od te družbe niti premaknil nisem, da vas je neznan človek v mojo hišo pripeljal in ga zdaj ni tukaj. Mogoče bi vender bilo, da je gorski duh otel svojo čast, iz česar bi se sklepalo, da ni tak, kakeršen se vam dozdeva.» To govorjenje je grofinjo nekoliko omotilo in lepi gospodičini ste zoper svojo voljo položili vilice na mizo ter pozorno gledali gospodarja, da bi mu brali v očeh, ali govori resnico ali se šali. Prihod zopet najdenega Janeza in postiljona jih je v pogovoru zavrl. Postiljon

se je veselil, da je zopet videl svoje konje v hlevu, Janezu je pa srce radosti skakalo, ko je našel zopet svojo gospôdo zdravo in veselo. Zdaj prinesó strašno glavo črnoplaščnika, ki je kakor topova krogla tresčila Janeza ob tla. Dali so glavo zdravniku, da bi jo pregledal in povedal, pri čem da so. Ne da bi učenjaški raziskaval tajnostno glavo, spoznal je zdravnik takoj, da je izotlena buča, napolnjena s peskom in kamenjem in kot velika človeška glava našemarjena z lesenim nosom in predivnato brado.

Po jedi se je družba razšla, ker se je uže diniti začelo. Gospé so imele lepo pripravljene postelje, na katerih so kmalu zaspale, ker niso imele časa, misliti na strahove. Solnce je bilo uže visoko, ko se je mati zbudila; pozvončkala je hišini in zbudila gospodičini, kateri bi bili radi še zaspali v mehkih pernících, obrnivši se na drugo stran. Pa grofinja je jako silila v toplice, da bi prej ozdravela, zato je priljudni gospodar nikakor ni mogel pregovoriti, še en dan ostati, dasiravno bi se bili gospodičini preradi udeležili plesa, ki ga jim je hotel napraviti na večer.

Takoj po jutranji kavi odpravile so se na pot. Ginjene, ker jih je bil gospod Orjaškovič tako prijazno sprejel, in jih spremil celó do meje svojega posestva, poslovile so se, obljubivši mu, obiskati ga, kadar se bodo vračale.

Komaj je prišel duh v svoj grad, začel je zaslisevati kodroglavca, ki je v velicem strahu noč

prečul v globoki ječi. «Revni pozemeljski črv!» nagovori ga duh, «kaj mi more braniti, da te zmečkam za sleparijo, s katero si me zaničeval v mojem posestvu? Pokoril se bodeš za to s kožo in kostmi!»

«Premogočni kralj Krkonošev!» odgovorila mu je zvita glava, «dasi vam ne morem pravic vzeti, ktere imate na svojem svetu, vender mi prej povejte, kje imate postave, ktere sem prelomil? Potem me sodite!»

Iz tega srčnega govora in drznega vprašanja, ktereга je ujetnik ostremu sodniku zastavil, je duh takoj izprevidel, da ima opraviti z nenavadnim človekom. Zavoljo tega nekoliko potolaži svojo nevoljo ter nadaljuje: «Moje postave mi je Bog v srce zapisal. Da mi ne bodeš mogel očitati krive obsodbe, ne da bi te bil zaslišal, mi povej, kdo si? kaj ti je dal povod, rogoviliti kot strah v tej gori? da te obsodim, kakeršnega te najdem.»

To slišati je bilo ujetniku ljubo, kajti zdaj je smel govoriti in nadejal se je, odvrniti od sebe zasluženo kazen, ali vsaj nekoliko zmanjšati jo, ako sodniku razkrije svoje življenje.

«Njega dni so me imenovali ubozega Jernača in živel sem prav slabo ob zaslužku svojih rók v mestu Lubavi kot pošten mošnjár, slabo zaradi tega, ker nobena reč ne daje bolj pičlega živeža, kakor poštenost. Dasiravno so moje mošnje jako slovele, češ, da nikomur novca ne zmanjka, kdor si omisli mošnjo, izdelano po meni, ki imam kot deseti sin

svojega očeta srečno roko, vendar sem se kmalu sam prepričal, da to ni res. Moja mošnja bila je vedno prazna kakor želodec, ki celi teden ne dobi nič jesti. Da so se pa pri onih, ki so mošnje od mene kupovali, denarji dobro v njih ohranili, po moji pameti temu ni bila kriva niti moja roka, ki jih je delala, niti kože, iz katerih sem jih delal. Vsaj umejete, gospod, da usnjata mošnja vselej denarje bolj hrani, kakor svilnata, v mrežico spletena. Kdor se z usnjato mošnjo zadovoljuje, navadno ni zapravljivec; svilnate in od zlatih nit pletene so pa večjidel v rokah bogatih zapravljivcev, in čuda ni, ako jim denar iz njih uhaja, kakor skozi prevrten sod, in naj ga še toliko vanje denejo.

«Moj oče so nam deseterim otrokom ostro v glavo zabičili zlati uk: ‚Otroci, kar bode delali, storite modro!‘ Vsaj veste, da sem nevtrudljivo delal in delal mošnje, a nisem mogel pomagati si. Prišla je dragina, vojska, slab denar v deželo. Drugim mojstrom je bilo vodilo: Lahki denarji, lahko blago! Jaz pa sem si mislil: Poštenje velja! Dajal sem pošteno blago za slab denar, prišel sem na beraško palico, v ječo zavoljo dolgov, ob mojstersko pismo, in ker me dolžniki niso hoteli dalje rediti, so me brezsrčno spodili iz dežele.

«Na tej poti v revščino sreča me eden mojih starih kupčevalcev, ki je ponosno jahal bistrega konja. Poklical me je zaničevaje: ‚Ti mojster Skaza, ti potepuh! Kakor vidim, umeješ svoje rokodelstvo,

kakor zajec na boben; napihniti znaš mehur, a napolniti ne; imaš lonec, a ničesa, da bi kuhal; imaš usnje, pa ne kopita; delaš lepe mošnje, a denarjev pa ne.»

«Poslušaj me, strijc,» rečem mu, «slabo znaš streljati, ti ne zadeneš v piko. Več reči je na svetu, ki gredó vkup, ki se pa skupaj ne nahajajo. Marsikdo ima hlev, pa ne konja, vanj postaviti; ima skedenj, pa ne snopa, da bi ga omlatil; ima skrinjo, pa ne kruha, vanj shraniti; ima hram, pa ne vina v njem, in tako slóve tudi pregovor: ‚Jeden ima mošnjo, drugi pa denarje.‘ — «Bolje je vender oboje skupaj,» mi seže v besedo ter nadaljuje: «Ali te je volja, učiti se pri meni? Dobregra mojstra te bom izuril, in ker znaš mošnje tako dobro delati, učil te bom, tudi polniti jih, kajti jaz znam delati denar. Ker te dve reči druga drugi pomagata, bilo bi prav, da bi midva ostala skupaj.»

«Dobro,» odgovorim mu, «ako ste mojster v kaki cesarski denarnici, podam se; ako pa denarje kujete na svoj račun, je to delo nevarno, ki vede človeka na kol. V tem slučaju se nikakor ne ménim z vami.»

«Kdor nič ne upa, nič ne dobi,» me zavrne, «in kdor pri skledi sedi ter ne zajema, naj strada! Konečno je vse jedno, ali na kolu pogineš ali lakote umrješ. Enkrat je treba umreti.»

«Vender je velik razloček,» pristavim jaz, «ali kdo umrje kot pošten mož ali pa kot hudodelec.»

«To je vraža,» reče mi, «kakšen zločin neki more to biti, če kdo skuje košček rude v okroglo ploščico?»

Z eno besedo, mož je tako gladko govoril, da sem se dal pregovoriti. Kmalu sem se naučil kovati; očetovega uka še nisem pozabil, a tudi preveril sem se, da kovanje denarja človeka ložje preživi, nego mošnjarija. Ko je pa najina obrtnija najbolj cvela, zbudila se je občna zavist. Pregarjati so naju začeli. Izdajalec ni spal. Obsojena sva bila v ječo za vse dni svojega življenja.

Tu sem živel več let v pokori. Prišel je pa dober prijatelj, ki me je rešil. Častnik vojaški je prišel nabirat vojakov. Rekel mi je, da je bolje, vojskovati se za cesarja nego tičati v temni luknji; stopil sem torej kot prostak v polkovo četo. Zadovoljen sem bil s tem imenom in sklenil sem, biti pošten vojak. Obnesel sem se pri vsaki priložnosti. Kadar smo prijeli sovražnike, bil sem vselej prvi, a kadar smo morali bežati, bil sem tako hiter, da me sovražnik ni mogel dohiteti. Sreča mi je bila mila, desetnik sem bil kmalu in upal sem priti še na višjo stopinjo. Poslan sem bil nekdam, iskat krme za konje; izvršil sem ta ukaz tako točno, da nisem samo hramov in skednjev spraznil, temveč tudi hiše in skrinje. V mojo nesrečo je bilo to v domačej prijateljskej deželi. Zaradi tega so ljudje hudo jezike brusili. Kdor me je črtil, očital mi je, da sem ropal, in kaj se zgodi? Postavili so me za eno stopinjo

nazaj, in skoz vrsto petsto vojakov se me zapodili od poštenega stanú, v katerem sem upal najti svojo srečo.

Zdaj si nisem vedel družega soveta, kakor poprijeti se zopet svojih mošenj. Pa manjkalo mi je denarja za usnje in veselja za delo. Ker sem svoje blago nekdamj preveč v ceno prodajal, imel sem gotovo nekoliko pravice do svojega nekdanjega blaga; zato sem sklenil, kakor si bodi polastiti se ga, in če bi mošnje tudi že obrabljene bile, vender sem hotel odškodovati se žnjimi. Začel sem torej preiskavati žepe in mislil sem, da je vsaka mošnja, kateri sem prišel na sled, delo mojih rok. Karkoli sem jih mogel zaseči, obsodil sem jih v svojo lastnino. Pri tej priložnosti sem bil tako srečen, da mi je zopet prišlo v roko več novcev svojega kovanja. Dasiravno so bili ti denarji preklicani, vender so še med ljudstvom veljali. To mi je šlo nekaj časa dobro spod rok. Obiskaval sem v raznih podobah zdaj kot plemenitaš, zdaj kot trgovec, zdaj kot židov večja tržišča in izuril sem se v tem poslu tako, moja roka je bila tako gibična, da nikoli zastonj ni posegla ter me je izvrstno redila. Tako življenje mi je dobro teknilo in sklenil sem ostati pri njem. Pa nesreča mi nikoli ni pripustila biti to, kar sem hotel. Šel sem nekoč na somenj v Lignico in obrnil sem tu svojo pozornost na mošnjo bogatega graščaka, ki je bila tako debela, kakor gospodarjeva glava.

Ker pa težke mošnje ni bilo môči naglo skriti, opekla se je moja roka. Vjeli so me in peljali pred sodbo kot žepnega tatu. — V rezal sem res prejšnja leta dosti mošenj, a nikomur je nisem zrezal, kakor so me dolžili; temveč vse so mi prišle skoro po lastni volji v roko, kakor če bi jih ne bila volja, vrniti se še kedaj k svojim gospodarjem.

Izgóvori niso nič pomagali. Zaprli so me in nesreča je hotela, da so me zopet izpodili ter namenili, pripraviti me ob živež. Pa prestregel sem jih. Priložnost sem dobil in ukradel sem se jim skrivaj iz ječe.

Vedel nisem, kaj bi zdaj počel, da bi lakote ne umrl. Tudi beračenje mi ni šlo. Gospôska v Veliki Glogavi me je prijela, preživila me zoper mojo voljo in vtaknila v stan, ki mi je bil zopern. A posrečilo se mi je tudi sedaj, da sem se z velikimi težavami odtegnil hudi kazni. Ogibal sem se potem mest in klatil po deželi. Tu se mi je pripetilo, da zadenem na grofinjo, ki se je ravno peljala skozi trg, kjer sem bival. Voz se ji je polomil in popraviti ga je bilo treba. Med druge ljudi, kateri so prišli gospôdo gledat, zamešal sem se tudi jaz in seznanil sem se z budalastim strežajem, kateri mi je v svoji neumnosti povedal, da se vas, gospod Répoštev, silno boji, ker bi se morali zaradi nujnosti še po noči peljati čez goro. To mi je dalo povod, obrniti strašljivost popotnikov v svoj prid in svojo srečo poskusiti kot gorski duh. Splazil sem se zatorej v hišo

svojega gospodarja, mošnjarja, polastim se njegovega črnega plašča, in ob enem zagledam veliko bučo, ktera mi je vrlo dobro služila v dosego hudobnega namena. S to napravo in debelo gorjačo šel sem v gozd in storil sem, kar vam je uže znano. Naklep mi gotovo ne bi bil izpodletel, da mi niste vi preprečili moje nakane.

Resnično vam povem, gospod, da se vas nisem niti bal, niti se nisem nadejal, da bi me vi motili v tem poslu. Svet je tako nevéren, da še otrók več ne strašijo z vami, in če bi tu in tam ne spominjal se vas kak bebec, kakeršen je strežaj grofinje, ali kaka stara ženica za kolovratom, bi vas bil že davno pozabil ves svet. Mislil sem si, da sme vsakdo Répoštev biti, kdor hoče. Seveda sem zdaj druge vere. V svoji oblasti me imate zdaj; podal sem se vam na milost in nemilost, zato upam, da vas bo omečila moja odkritosrčnost. Malo bi vas stalo, narediti me za poštenega moža.

Če me obdarujete s kakimi tolarji iz svoje bakrene shrambe, ali pa, če sem zaslužil kazen, da me našeškate z zlato šibo ter mi jo potem v spomin pustite, srečen bi bil naenkrat.

Resnično, gospod! če bi vam bile znane človeške potrebe, prevdarili bi lahko, da je težko biti poštenemu, posebno kadar človek trpi pomanjkanje. „Sila kola lomi!“ — Zdaj zagrmi razljučeni duh nad kodroglavcem: «Poberi se, slepar, tako daleč, kakor te morejo nesti tvoje noge in dosezi vrhunec

svoje sreče na kolu!» Potem spusti svojega ujetnika s krepko brco, in ta je bil vesel, da je zdrave pete odnesel. Gredóč hvalil je svojo izgovornost, ktera ga je, kakor je mislil, ta pot rešila iz velike stiske. Podvizal se je, kakor je mogel, priti izpred oči ostremu gospodu in v naglosti je pustil črni plašč. Dasi je zelo hitel, vender se mu je zdelo, da ne pride z mesta. Videl je vedno iste kraje in gore pred sabo; samo grad, v katerem je bil zaprt, izginil je izpred njegovih oči. Ves truden se je vlegel pod senčno drevo k počitku, pričakovaje popotnika, kateri bi mu pokazal pot iz neznanih krajev. Pa zaspal je trdno in ko se je zbudil, bila je okrog njega gosta tema. Spomnil se je, da je pod drevesom zaspal, pa slišal ni niti šumljanja sapic na vejah, niti zvezde ni zagledal na nebu. V prvi plahoti je hotel po konci skočiti, pa neznana moč ga je pridrževala in ko se je ganil, slišal je glasno rožljanje verig. Zdaj se je zavedel, da je ukovan, in zdelo se mu je, da je več sto sežnjev globoko pod zemljo zopet v Répoštevovi uječi. Zeló se je ustrašil.

Čez nekaj ur se je začelo daniti okrog njega; a le malo svetlobe je prihajalo skozi omreženo okno v njegovo uječo. Ne da bi vedel, kje da je, vender se mu zapor ni zdel neznan. Pričakoval je čuvaja, a zamán. Dolga ura je pretekla, druga za drugo. Lačen in žejen je uže bil. Rožljati začne z verigami, buta na zid in kliče na pomoč. Zdaj slisi ljudi blizu sebe, pa nihče ni hotel odpreti težkih

vrat. Čez dolgo otvori čuvaj uječo in se prekriza, misleč, da je ujetnik kak strah. Ko pa bolj natanko pogleda, spoznata se ubegli ujetnik mošnjar in čuvaj. Zdaj vidi, da ga je Répoštev poslal nazaj, od koder je prišel.

«Povej mi vender, kodrež!» vpraša ga radovedno sodnijski hlapec, «kako li si zopet v svoj grad priskakljal? Od kod pa?»

«Tukaj skozi vrata,» odgovori Jernač. «Naveličal sem se uže potepanja, podal sem se v pokoj, kakor vidite, in vrnil v svoje staro bivališče, ako mi bode hotelo biti varno zavetje.»

Nihče si ni mogel razjasniti, kako je ujetnik zopet v zapor pod ključ prišel in kdo ga je v železje vkoval. Jernač ni hotel povedati, kaj se mu je zgodilo, le toliko je trdil, da je svojevoljno prišel nazaj, ker mu je dana moč, hoditi skoz zaklenjena vrata, vkovati se v verige in znebiti se jih zopet, kadar ga je volja. Ta navidezna pokorščina omečila je sodnike, da so mu pregledali kazen, kateri je zapadel, in zaprli so ga samo za toliko časa, da da bi se mu zljubilo, znebiti se verig; a slišati nikdar ni bilo, da bi se bilo to kdaj zgodilo.

Grofinja Cecilija je prišla med tem srečno v Karlove toplice. Prvo, kar je storila, bilo je, da je poklicala topliškega zdravnika, da se posvetuje žnjim zastran svojega zdravja in zastran zdravilne moči jako slovečih toplic. Kmalu je bil tukaj. Prijazno in veselo obstopijo gospoda doktorja, uljudno po-

zdravljaje ga in očitaje mu, rekoč: «Mislile smo, da ste še pri gospodu Orjaškoviči; le počakajte, zakaj nam niste že tam povedali, da ste topliški zdravnik!»

«Oh, častiti gospod doktor!» reče starejša hči, «žilo ste mi presekali, noga me boli; tukaj bom morala samo šantati in ne plesati.»

Zdravnik jih debelo gleda, premišljuje in premišljuje, a si ne more domisliti, da bi bil to gospôdo uže kdaj kje videl.

«Plemenita gospa, gotovo se motite v meni,» reče zdravnik, čudeč se. «Dosedaj nisem bil tako srečen, poznati vas. Tudi gospod Orjaškovič mi je neznan in ob tem času ne grem nikoli od tod.»

Grofinja si nikakor ni mogla razjasniti, zakaj hoče doktor ostati tako neznan; samo to si je mislila, da doktor proti navadi družih zdravnikov noče plačila za to, kar jim je storil. Smehljaje mu na to odgovori: «Umejem vas, častiti gospod doktor! Preveč se zatajujete, pa to mi ne bode branilo, povedati vam, da sem vaša dolžnica še ter vam hvaležna za vašo prijazno pomoč.» Prosila ga je potem, vzeti zlato tobačnico, katero je hvaležno shranil samo kot predplačilo, in da bi gospe kot dobre bolnice ne žalil, ni več hotel nasprotovati ji. Razjasnil si je pa to lahko, ker je kot zdravnik mislil, da je vsa družina včasi prismojena.

Ta doktor ni bil eden okornih zdravnikov, kateri nikakor ne vedó svojim bolnikom prikupiti se. Ko

je šel od grofinje obiskat druge bolnike, povedal je vsakemu, kaj se mu je pri grofinji primerilo. Ker je to večkrat pripovedoval, razglasilo se je kmalu, in rekel je, da je grofinja zdaj bolna, zdaj da se zamakne. Vsi so želeli, žnjo seznaniti se. Vse je hotelo pri nji biti v družbi, v kateri se je prvič prikazala s svojima hčerama. Ona in hčeri so se silno čudile, da so zadele na iste ljudi, ktere so pred nekimi dnevi videle v gradu gospoda Orjaškoviča. Grofa iz Češkega, debelega in hromastega gospoda, so takoj spoznale. Treba jim ni bilo, po navadi priklanjati svojih kolen; vsaj ni bilo nobenega neznanega tukaj. Kakor bi bila doma, pridružila se je zgovorna gospa zdaj temu, zdaj drugemu; nazivljala je vsacega po imenu in stanu, govorila obilo o gospodu Orjaškoviči, med pogovor vpletala, kaj se je menila s tem postrežnim gospodom, in ni mogla umeti, kaj pomeni tuje in mlačno obnašanje vseh gospodov in gospelj, ki so bili pred kratkem žnjo tako prijazni in priljudni. Mislila si je, da so se tako zmenili in da bode gospod Orjaškovič temu konec naredil, kadar bode sam prišel, ne da bi se ga kdo nadejal. Pa ni mu hotela pustiti tega veselja, da bi jo prekosil, zato je šaleč se ukazala pokvečenemu gospodu, da se na noge spravi in da polkovnika pripeljejo iz njegovega kota.

Vse to govorjenje je dalo navzočim misliti, da grofinja ni pri pravi pameti in pomilovali so jo. Imeli so jo vsi za prav duhovito gospo, ktera v

svojem govorjenji in dejanji nič nespametnega sicer ni razodevala, razen če je govorila o vožnji čez Krkonoše. Grofinja je tudi spoznala iz obrazov, pogledov in pomigovanja okrog nje zbranih gostov, da napačno o nji mislijo in da se jim zdi, kakor da bi ji bila bolezen zašla iz udov v možgane. Mislija je, da jih bo najbolje prepričala, če jim resnično pové, kaj jo je zadelo na poti čez gore. Pazljivo so jo poslušali vsi, kakor človeka, ki drugim kratek čas dela s pripovedovanjem kake pravljice, ktere pa nihče ne verjame.

«To je čudno!» rekli so vsi jednoglasno in pogledovali doktorja, ki je skrivaj z ramami migal in obetal, bolne grofinje prej iz rok ne pustiti, dokler ji pot čez Krkonoše ne spravi iz glave. Toplice so storile vse, kar sta grofinja in doktor mogla pričakovati. Ker je grofinja uvidevala, da svoji povesti v Karlovih toplicah ne najde mnogo vernih Izraelcev in da jo sumničijo možganske bolezni, govorila ni več o tej reči in doktor si ni družega mislil, kakor da so toplice popolnoma ozdravile grofinjo.

Po končani zdravitvi in potem, ko ste lepi gospodičini naveličali se poslušati dvorljive besede topliških gostov in dovolj naplesali se, vrnila se je grofinja s hčerama nazaj v Vratislavo. Čez Krkonoše se je nalašč peljala, da bi prijaznemu polkovniku spolnila obljubo, vračajoč se proti domu, oglašiti se pri njem. Upala je, da mu bode ona vse razjasnila. Toda nihče ni znal poti do Orjaškovi-

čevega gradu in še celó njegovo ime je bilo povsod neznano. To je grofinjo konečno prepričalo, da tuji gospod, kateri se je za njo potegoval in jo je prenočil, nihče drug ni bil kakor Répoštev sam. Priznava je njegovo gostoljubnost, zato mu je tudi rada odpustila, da jo je v Karlovih toplicah vodil tako za nos, in verovala je iz celega srca na duhove, dasi ni hotela tega nikomur razodeti, boječ se, da bi se ji ne smejal.

Od istega časa ni dal Répoštev nič več slišati o sebi. Zginil je za vselej v svoje podzemeljsko kraljestvo in žnjim vsi strahovi in duhovi.

Pri

Jan. Giontini-ju v Ljubljani

se tudi dobivajo:

- Čas je zlato.** Poučna povest za mladino. Spisal *F. Hofmann*. 36 kr.
- Doma in na tujem.** Povest. V Ljubljani 1889 . . . . . 20 kr.
- Hitri računar** z ozirom na sedanji denar po avstrijski veljavi in na novo mero in vago. 9. popravljani natis. V polusnji . . . . . 40 kr.
- Izanami,** mala Japonka. Povest. V Ljubljani 1889 . . . 24 kr.
- Izdajalca domovine.** Povest. V Ljubljani 1889 . . . 20 kr.
- Knez Črni Jurij.** Zgodovinska povest. V Ljubljani 1889. 20 kr.
- Najdenček** ali: Pravični se tudi živine usmili. Četrty natis. V Ljubljani 1887 . . . . . 20 kr.
- Narodne pripovedke** za mladino. III. Zbral *Dominicus*. V Ljubljani 1889 . . . . . 36 kr.
- Pouk,** kako se dela žganje vsake baže, mrzlo in gorko in brez posebnih naprav. V Ljubljani 1879. Velja . . 1 gold.
- Rodbinska sreča.** Roman. Poslovenil *Podravski*. V Ljubljani 1889 . . . . . 40 kr.
- Strijo Tomova koča.** Drugi popravljani in ilustrovani natis. Stran 228 kart. V Ljubljani 1888 . . . . . 70 kr.
- Tisoč in ena noč,** s podobami. Izhaja v zvezkih po dvakrat na mesec. Zvezek . . . . . 20 kr.
- Valjavec** (Matija Kračmanov). Pesmi. V Ljubljani . . 35 kr.
z zlatim obrezkom . . . . . 1 gold. 20 kr.
- Venček** vezilnih daril ali vošilne pesmice o godovih, novem letu in družih priložnostih. Tretji, povsem popravljani natis. V Ljubljani 1886 . . . . . 20 kr.
- Vošilna knjižica** ali vošilni listi za novo leto, godove in rojstne dneve. Spisal *Ivan Tomšič*. 1870 . . . . . 20 kr.
- Vojska na Turškem** od leta 1875. do konca leta 1878. 50 kr.
- Vrtomirov prstan.** Tretji pregledani natis. 1886 . . 20 kr.
- Zbirka** ljubavnih in snubilnih pisem. Tretji natis. V Ljubljani 1889 . . . . . 30 kr.
- Čimpermanove pesni,** izvrstne poezije. Nevezane gld. 1 20
lično vezane . . . . . 2—